

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 ผู้วิจัยได้เรียบเรียงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา
2. ระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา
3. ระบบการประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา
4. ความเป็นมาของการประเมินผล
5. การประเมินผลภายใน
6. ระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา
7. ระบบการประเมินภายในอาชีวศึกษา
8. การสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา
9. สถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
11. บทสรุป

1. แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

จากอดีตถึงปัจจุบัน คุณภาพการจัดการศึกษาของไทย มีความแตกต่างกันในแต่ละเขตพื้นที่ โดยเฉพาะในเขตเมืองและเขตชนบท มีสถานศึกษาบางแห่งเท่านั้นที่ได้รับความนิยมเชื่อถือจากผู้ปกครอง (สุชิน สีลธรรม. 2544 : 1)

ประเทศไทยโดยกระทรวงศึกษาธิการ ตระหนักในภารกิจอันยิ่งใหญ่ในการจัดการศึกษา และพยายามที่จะพัฒนาระบบการศึกษา เพื่อช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและได้ตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์และความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาระบบการศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิต และยกระดับการศึกษาของคนไทยให้สูงขึ้นทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพให้ทัดเทียมกับอารยประเทศ (กรมวิชาการ. 2542 : คำนำ)

872 7 371.2
1412 ๓ ๙414
2547

การจัดการศึกษาในปัจจุบันจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาในทุกระดับเพื่อที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและมาตรฐานตามที่ต้องการ โดยทุกฝ่าย จะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษา รัฐจะต้องกระจายอำนาจในการบริหารงบประมาณ บุคลากรและทรัพยากรให้ สถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบการจัดการศึกษาด้วย รัฐจึงได้จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาขึ้น เพื่อสร้างความมั่นใจว่า สถานศึกษาจัดการศึกษาได้มาตรฐาน ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะต่าง ๆ ตามมาตรฐานที่หลักสูตรและสังคมต้องการ โดยเน้นให้ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษาด้วย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาให้สถานศึกษาดำเนินการประกันคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ทำการประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยต้องรายงานผลการประเมินต่อหน่วยงานต้นสังกัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยให้สาธารณชนทราบด้วย โดยมีสาระสำคัญดังนี้

มาตรา 47 จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

มาตรา 49 ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์กรมหาชน ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึง ความมุ่งหมายและหลักการ และแนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติ

มาตรา 50 ให้สถานศึกษาให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสาร หลักฐานต่าง ๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ตลอดจนให้บุคลากร คณะกรรมการของสถานศึกษารวมทั้ง ผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ให้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่พิจารณาเห็นว่า เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติภารกิจของสถานศึกษา ตามคำร้องขอของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพสถานศึกษา

หรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรองที่ทำการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษานั้น

มาตรา 51 ในกรณีที่ผลการประเมินภายนอกของสถานศึกษาใดไม่ได้มาตรฐานที่กำหนดให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาจัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนดหากมิได้ ดำเนินการดังกล่าวให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษารายงานต่อ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือคณะกรรมการอุดมศึกษาเพื่อดำเนินการให้มีการปรับปรุงแก้ไข

ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

กองการศึกษาอาชีพ กรมอาชีวศึกษา (2544 : 2) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและดำเนินกิจกรรมของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชนและสังคมโดยรวมว่าการดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด การประกันคุณภาพการศึกษามีแนวคิดอยู่บนพื้นฐานการ “ป้องกัน” ไม่ให้เกิดการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพและผลผลิตไม่มีคุณภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 2) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมใด ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจต่อผู้ปกครอง ชุมชน สังคม ว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาตามพันธกิจที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ นั้นจะให้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพอันพึงประสงค์ตามความคาดหวังของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม

กรมวิชาการ (2539 : 2) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา คือแผนการดำเนินงานที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน ผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ คำว่าคุณภาพการศึกษาหมายถึง การที่ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณสมบัติตรงตามเป้าหมายหรือคุณลักษณะที่สถาบันกำหนดไว้และสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ผู้สำเร็จการศึกษา นอกจากนั้นยังหมายถึง กระบวนการผลิตนักศึกษา ได้มีการควบคุมอย่างมีระบบและมีแบบแผนที่ดีจนเชื่อมั่นว่าจะได้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพที่หวังไว้

อุทุมพร จามรมาน (2543 : 3) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง การสร้างความมั่นใจให้กับประชาชน (เจ้าของเงินภาษี) ว่าทุกคนในสถานศึกษาปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถเพื่อผลผลิตจะได้มีคุณภาพ

การประกันคุณภาพการศึกษาเกี่ยวข้องกับคำอีก 5 คำ คือ

1. การควบคุมคุณภาพ (Quality control) หมายถึง การดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ไว้อย่างรัดกุมทุกขั้นตอน
2. การตรวจสอบคุณภาพ (Quality audit) หมายถึง การตรวจสอบคุณภาพภายในซึ่งเป็นการตรวจสอบคุณภาพภายนอก ซึ่งเป็นการตรวจสอบโดยหน่วยงาน / กลุ่มภายนอก ตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น
3. การประเมินคุณภาพ (Quality assessment) หมายถึง การหาข้อมูลที่เชื่อถือได้เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับคุณภาพของผลผลิต / บริการของหน่วยงานตามเกณฑ์ที่กำหนด
4. การปรับปรุงคุณภาพ (Quality improvement) หมายถึง การปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติงานในทางที่ดีขึ้น ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น
5. การรับรองคุณภาพ (Quality accreditation) หมายถึง การรับรองหรือไม่รับรองคุณภาพตามมาตรฐานซึ่งบางครั้งเป็นมาตรฐานทางกายภาพเช่น พื้นที่ จำนวนอุปกรณ์ ฯลฯ

จรัส นองมาก (2545 : 56) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา คือ การสร้างความมั่นใจในเรื่องคุณภาพ โรงเรียนที่ทำเรื่องการประกันคุณภาพ ก็คือ โรงเรียนที่ต้องการสร้างความมั่นใจให้กับสังคมและผู้รับบริการว่าจะดำเนินกิจการในโรงเรียนอย่างมีคุณภาพครบถ้วนทุกด้าน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 7) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนา คุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

ทบวงมหาวิทยาลัย (2540 : 3) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง กิจกรรมหรือแนวปฏิบัติใด ๆ ที่หากได้ดำเนินการตามระบบและแผนที่ได้วางไว้จะทำให้เกิดความมั่นใจว่าจะได้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ศุภชัย วงसानุกุล (2540 : 10) กล่าวว่า การมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อมุ่งเน้นให้มีการสร้างกลไกการควบคุมคุณภาพ ขององค์กรประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษาให้เป็นรูปธรรมขึ้น ทั้งนี้ แต่ละหน่วยงานอาจจัดให้มีระบบการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานขึ้นเป็นการภายในตามความเหมาะสม

สุมาลี จันทร์ชลอ (2545 : 5) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่าหมายถึง การบริหารจัดการของสถานศึกษา ซึ่งเริ่มตั้งแต่การวางแผนการจัดตั้งสนับสนุนอำนวยความสะดวก

และการดำเนินงานตามแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนตามมาตรฐานที่กำหนดเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้รับบริการผู้ที่เกี่ยวข้องตลอดจนสาธารณชน ด้านประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา

จากความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมของสถานศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาจะทำให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดอย่างครบถ้วนทุกด้าน

แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานต่าง ๆ มีดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 8) มีแนวคิดตามหลักการบริหารเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในว่า ตามหลักการบริหารนั้น การประกันคุณภาพเป็นกระบวนการบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพให้เป็นที่ไปตามมาตรฐานที่ต้องการ หลักการและกระบวนการบริหาร ดังกล่าว เป็นสิ่งที่ใช้ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จโดยจะต้องมีกระบวนการวางแผน ทำตามแผน ตรวจสอบประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงอยู่เสมอ เพื่อให้การทำงาน ได้ผลและมีคุณภาพดี

กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาการศึกษาไทยให้มีมาตรฐานเป็นเลิศ ได้กำหนดหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้เป็น 3 ข้อ คือ (กรมวิชาการ, 2542 : 3)

1. รัฐกระจายอำนาจในการกำหนดนโยบายการบริหารงานวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรให้จังหวัดและสถานศึกษาทุกระดับและทุกประเภท
2. รัฐสนับสนุนให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา
3. โรงเรียนต้องแสดงภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อนักเรียน ผู้ปกครองตาม มาตรฐานที่กำหนด และผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 5) ได้กำหนดแนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ 2 ประการ คือ

1. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระจายอำนาจในการบริหารงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ และโรงเรียน

2. ให้คณะกรรมการตามกฎหมาย (กปช. กปจ. กปอ.) ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กรมสามัญศึกษา (2542 : 5) ได้กำหนดแนวคิดหลักในการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

1. การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ทั้งปวง และยึดประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. การใช้สถานศึกษาเป็นฐานในการบริหารจัดการ เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้สถานศึกษามีอำนาจในการตัดสินใจบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง
3. การมีส่วนร่วมและการร่วมคิดร่วมทำ เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้การศึกษาเป็นแหล่งของสาธารณชนที่ทุกคนทุกส่วนของสังคมต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับบุคคลทุกคนและกับสังคมโดยรวม
4. การกระจายอำนาจทางการศึกษา เป็นแนวความคิดที่มุ่งกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้กับผู้ที่มีส่วนได้เสียกับการศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุดได้แก่ สถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม
5. การแสดงความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้ เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้สถานศึกษาแสดงความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษาต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม และต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ได้มาตรฐานซึ่งสามารถให้ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และหน่วยงานต้นสังกัดตรวจสอบได้

กรมอาชีวศึกษา (2546 : 3) มีแนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นวิธีหรือกลยุทธ์ที่กำหนดแนวปฏิบัติหรือแนวในการจัดการศึกษาเป็นหลักประกันว่านักเรียนมีคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

จากแนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษาต่าง ๆ พอสรุปได้ว่า แนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการกระจายอำนาจในการบริหารงานทั้งด้านวิชาการ งานบุคลากร งบประมาณ และทรัพยากรต่าง ๆ ไปให้เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนรับผิดชอบในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

2. ระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 7-8) กล่าวว่าระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษาที่ได้มีการพัฒนากันอยู่ในขณะนี้ มีแนวคิดเพื่อส่งเสริมและเสนอแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา โดยมีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพ และการพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน

2. การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานให้ เป็นไปตาม มาตรฐานที่กำหนด

3. การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงานที่กำกับดูแลในเขตพื้นที่และหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลาง ซึ่งถึงแม้จะเป็นบุคคลภายนอก แต่ก็ยังถือว่าเป็นการประเมินภายในเพราะดำเนินการโดยหน่วยงานที่อยู่ในสายการบริหารของสถานศึกษา ซึ่งจะดำเนินการตรวจเยี่ยมและประเมินสถานศึกษาเป็นระยะ ๆ ตามที่กำหนดโดยหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้ความช่วยเหลือ และส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพอันเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอก จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นองค์การมหาชน

กรมสามัญศึกษา (2542 : 18) กล่าวว่า ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของกรมสามัญศึกษา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา
2. การตรวจสอบทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา
3. การประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา (2544 : 9) กล่าวว่า ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอาจจำแนกได้เป็น 2 ส่วน คือ

1. การประกันคุณภาพภายใน หมายถึงการดำเนินการควบคุมกระบวนการประกันคุณภาพภายในของสถาบันการศึกษาเอง เพื่อให้มั่นใจได้ว่าสถาบันปฏิบัติภารกิจได้อย่างมีคุณภาพตามเป้าหมายที่วางไว้

กระบวนการประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วย

- 1.1 การควบคุมคุณภาพ
- 1.2 การตรวจติดตามคุณภาพ
- 1.3 การประเมินคุณภาพ

2. การประกันคุณภาพภายนอก หมายถึง การดำเนินการตามระบบควบคุมคุณภาพภายในตามข้อที่ 1 (การควบคุมคุณภาพ การตรวจติดตามคุณภาพ การประเมินคุณภาพ) พร้อมทั้งมีหน่วยงานเข้ามาตรวจสอบและประเมินผลทั้งระบบ ซึ่งประกอบด้วย

- 2.1 การตรวจสอบคุณภาพที่ผ่านกระบวนการประกันคุณภาพภายใน
- 2.2 การประเมินคุณภาพ
- 2.3 การให้การรับรอง

จากระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษาที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้กล่าวไว้ พอสรุปได้ว่าระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา จะประกอบด้วย 3 องค์ประกอบใหญ่ ๆ ได้แก่ การควบคุมคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และการประเมินคุณภาพการศึกษา

3. ระบบการประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา

การอาชีวศึกษาเป็นการจัดการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนทั้งในระดับกึ่งฝีมือ ระดับฝีมือ ระดับเทคนิคและระดับเทคโนโลยีในทุกสาขาวิชาชีพอย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน ให้มีความสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสามารถสนองความต้องการของตลาดแรงงานและการประกอบอาชีพอิสระ

การอาชีวศึกษาหรือการศึกษาวินิจฉัยเป็นรากฐานอันสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพราะความเจริญของประเทศต้องเริ่มจากพื้นฐานของการประกอบอาชีพ สร้างผลผลิตและรายได้ของประชาชน การจัดการอาชีวศึกษาหรือการศึกษาวินิจฉัยจึงต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนและสังคม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น คุณภาพของผู้สำเร็จการอาชีวศึกษามีตัวชี้วัดสำคัญประการหนึ่งคือ ผู้สำเร็จการศึกษาสามารถประกอบอาชีพหรือสามารถทำงานได้จริง นอกเหนือไปจากที่ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านวิชาการและมีคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมตามที่สถานประกอบการต้องการ (กรมอาชีวศึกษา, 2546 : 1-2)

การประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา เป็นการสร้างความมั่นใจว่า คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาได้เป็นไปตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา ตรงกับความต้องการของนักศึกษา ผู้ปกครอง ตลอดจนตลาดแรงงานและสังคม โดยมีองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินงาน ได้แก่ การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพ และการประเมินคุณภาพ โดยใช้หลักของการบริหารเพื่อทำให้พันธกิจของสถานศึกษาสามารถดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าหมายได้อย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่องด้วยความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษา ประกอบด้วยการทำงาน 2 ระบบ ได้แก่ การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และการประเมินคุณภาพภายนอก

พัชรี สว่างทรัพย์ (2544 : 2.1-2.7) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพอาชีวศึกษาว่า หมายถึง กิจกรรมหรือการปฏิบัติใดๆ ที่ได้ดำเนินการตามระบบและแผนที่วางไว้แล้วทำให้เกิดความเชื่อมั่นและยอมรับว่าผู้สำเร็จการศึกษาจากสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา มีคุณภาพและคุณลักษณะตรงตามที่พึงประสงค์ ซึ่งคุณภาพในที่นี้หมายถึงผู้สำเร็จการศึกษามีคุณสมบัติตรงตามเป้าหมายได้มาตรฐานตามเกณฑ์ของหลักสูตรและความต้องการของตลาดแรงงาน และหมายถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาที่มีการยอมรับว่ามีประสิทธิภาพเป็นระบบและแบบแผนที่ดี

องค์ประกอบของการประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย

1. การควบคุมคุณภาพ

1.1 การกำหนดมาตรฐานการอาชีวศึกษา ตัวบ่งชี้คุณภาพ และเกณฑ์การประเมิน

1.2 พัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน เป็นการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา (ธรรมนูญสถานศึกษา) แผนปฏิบัติการประจำปี และแผนต่างๆ เพื่อกำกับการดำเนินงานของสถานศึกษา

2. การตรวจสอบคุณภาพ โดยการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ทบทวนเป็นการกำหนดระบบการประเมินตนเอง เพื่อพัฒนาปรับปรุงแก้ไขผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

3. การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานตามข้อ 1 แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนหนึ่งเป็นการประเมินโดยหน่วยงานที่กำกับดูแล หรือหน่วยงานต้นสังกัด เป็นการประเมินคุณภาพภายใน และอีกส่วนหนึ่งเป็นการประเมินโดยสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นองค์กรอิสระเป็นการประเมินคุณภาพภายนอก

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จะทำให้สถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการทำงานอย่างมีทิศทาง โดยการกำหนดมาตรฐานการอาชีวศึกษาเป็นกรอบแนวทางการดำเนินงานอย่างมีเป้าหมาย และแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน การดำเนินงานตามแผนเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายนั้น ต้องมีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และการประเมินคุณภาพภายในหรือการประเมินตนเอง เพื่อให้มีการตรวจสอบในสิ่งที่สถานศึกษาได้วางแผนไว้ในแต่ละปี มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ สถานศึกษาจะได้มีการพัฒนาปรับปรุงให้เป็นไปตามเป้าหมายอยู่ตลอดเวลา โดยใช้กระบวนการดำเนินงาน PDCA (Plan – Do – Check – Act) ตามหลักการวงจรคุณภาพของเดมมิง

คุณภาพและมาตรฐานของการอาชีวศึกษา

การจัดการอาชีวศึกษาให้ได้คุณภาพตามต้องการนั้น ได้กำหนดมาตรฐานซึ่งเป็นข้อกำหนด ขอบเขต คุณลักษณะ ระดับคุณภาพ ในการจัดการอาชีวศึกษา 3 ประเภท ได้แก่ มาตรฐานอาชีพ มาตรฐานวิชาชีพ และมาตรฐานการอาชีวศึกษา

1. มาตรฐานอาชีพ (Occupational standards : OS) หมายถึงสมรรถนะงานหลักและงานย่อยของแต่ละอาชีพ ประกอบด้วยเกณฑ์การปฏิบัติงาน ขอบเขตของงาน ความรู้ที่ต้องใช้และผลงานที่เป็นรูปธรรม

มาตรฐานอาชีพเป็นมาตรฐานที่กำหนดโดยเจ้าของอาชีพหรือองค์กรทางวิชาชีพ โดยกำหนดสมรรถนะในงานหลักหรือความสามารถในการปฏิบัติงานหลัก (Competency based) ของอาชีพนั้น ๆ ในหลักการหรือเทคนิคที่นิยมใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ Functional analysis เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและการฝึกอบรมนักเรียนในอาชีพนั่น ๆ สามารถกำหนดสมรรถนะต่าง ๆ ออกเป็นระดับหลายระดับตามที่คณะกรรมการกำหนด เช่น กำหนดเป็น 5 ระดับ โดยระดับ 1 เป็นงานประจำ ค่อนข้างง่าย และพัฒนาขึ้นเป็นลำดับจนถึงระดับ 5 ซึ่งเป็นระดับที่ซับซ้อนของงานในอาชีพนั่น ๆ มากที่สุด

2. มาตรฐานวิชาชีพ (Vocational standards : VS) หมายถึง ข้อกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบุคคลด้านวิชาชีพ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการกำกับดูแล ตรวจสอบประเมินผลและประกันคุณภาพผู้สำเร็จการศึกษาด้านอาชีวศึกษา

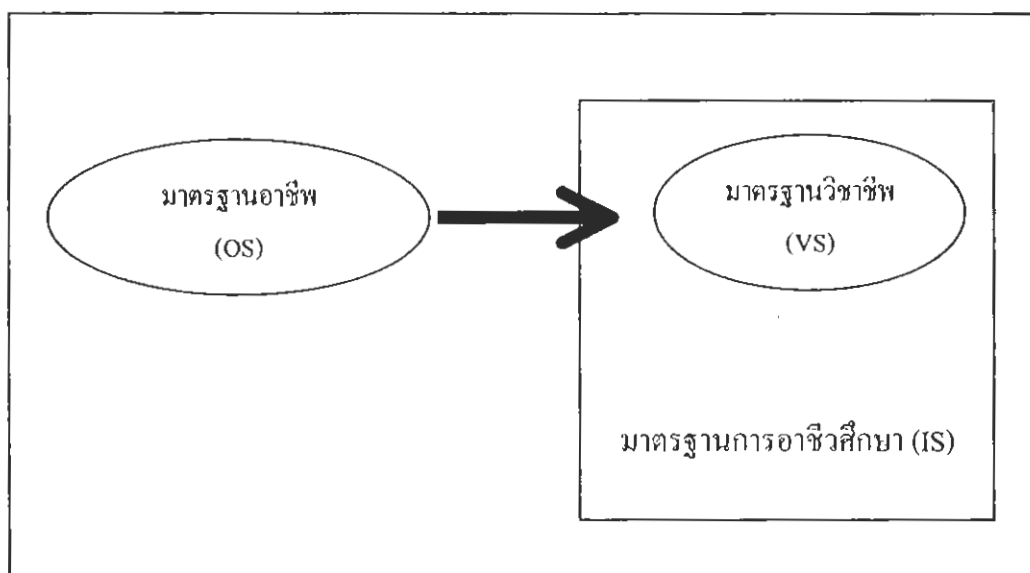
มาตรฐานวิชาชีพเป็นมาตรฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการ โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรทางวิชาชีพ ในการจัดทำมาตรฐานวิชานั้น ต้องพิจารณาจากมาตรฐานอาชีพ (Occupational standards : OS) ที่กำหนดจากสมรรถนะของงานหลักแต่ละอาชีพ ร่วมกับองค์ประกอบของการจัดการศึกษาทั้ง 3 ด้าน คือ ทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติ เพื่อนำมากำหนดเป็นสมรรถนะหรือความสามารถการศึกษาวชิพของผู้เรียนด้านอาชีวศึกษา โดยการดำเนินการร่วมกันของบุคลากรทางการศึกษาและบุคลากรจากองค์กรทางวิชาชีพพัฒนาเป็นมาตรฐานวิชาชีพแต่ละสาขาวิชา ที่เรียน สำหรับผู้เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และระดับปริญญาสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ

3. มาตรฐานการอาชีวศึกษา (Institutional standards : IS) หมายถึง ข้อกำหนดในการจัดการอาชีวศึกษา เพื่อเป็นเกณฑ์ในการกำกับดูแล ตรวจสอบ ประเมินผล และประกัน คุณภาพ การจัดการอาชีวศึกษา

มาตรฐานการอาชีวศึกษาเป็นกรอบแนวทางดำเนินงานของสถานศึกษาซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการประกันคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษาให้มีประสิทธิภาพ บรรลุผลตามที่ต้องการ มาตรฐานการอาชีวศึกษาได้มีการพัฒนามาเป็นลำดับ โดยปัจจุบันกำหนดเป็นมาตรฐานใน 3 ด้าน จำนวน 12 มาตรฐาน 54 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย มาตรฐานด้านผู้สำเร็จการศึกษาและผู้เรียน 3 มาตรฐาน 14 ตัวบ่งชี้ มาตรฐานด้านกระบวนการ 5 มาตรฐาน 22 ตัวบ่งชี้ มาตรฐานด้านปัจจัย 4 มาตรฐาน 18 ตัวบ่งชี้

จะเห็นได้ว่าการจัดการอาชีวศึกษาให้ได้คุณภาพจะต้องมีมาตรฐานในแต่ละระดับ ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างมาตรฐานอาชีพ (OS) มาตรฐานวิชาชีพ (VS) และมาตรฐานการอาชีวศึกษา (IS)

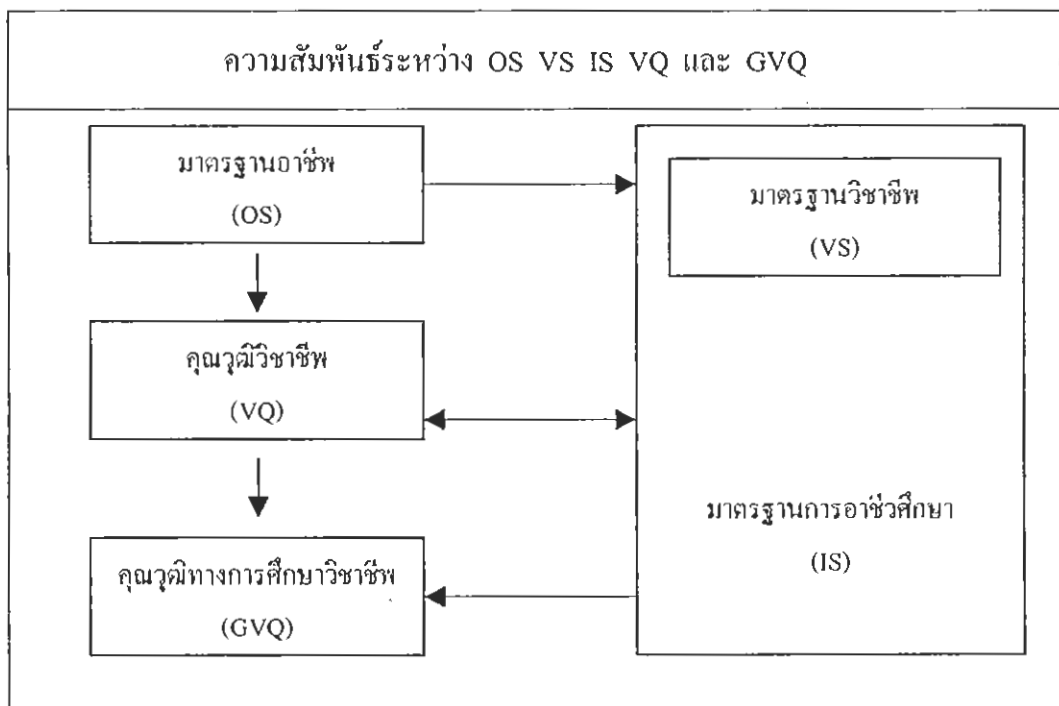
นอกจากนี้แล้วต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายคุณวุฒิ (Qualification) ซึ่งเกี่ยวข้องกับมาตรฐานอาชีพ และมาตรฐานวิชาชีพ ได้แก่ คุณวุฒิวิชาชีพ และคุณวุฒิการศึกษาวิชาชีพ

คุณวุฒิวิชาชีพ (Vocational qualifications : VQ) หมายถึง คุณวุฒิที่จัดให้บุคคลตามระดับความสามารถและสมรรถนะในการปฏิบัติงานสำหรับผู้ผ่านการประเมินตามที่คณะกรรมการกำหนด ซึ่งบุคคลอาจสะสมความรู้และประสบการณ์จากการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบวน และตามอัธยาศัย เป็นการให้คุณวุฒิที่กำหนดจากสมรรถนะหรือความสามารถในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานอาชีพ สำหรับผู้ผ่านการศึกษาและฝึกอบรมอาชีพในระบบ นอกกระบวนและตามอัธยาศัย โดยเฉพาะกลุ่มที่ทำงานแล้วเป็นการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตโดยใช้ระบบการเทียบโอนและเทียบประสบการณ์เข้าสู่คุณวุฒิการศึกษาวิชาชีพ (General Vocational Qualifications : GVQ)

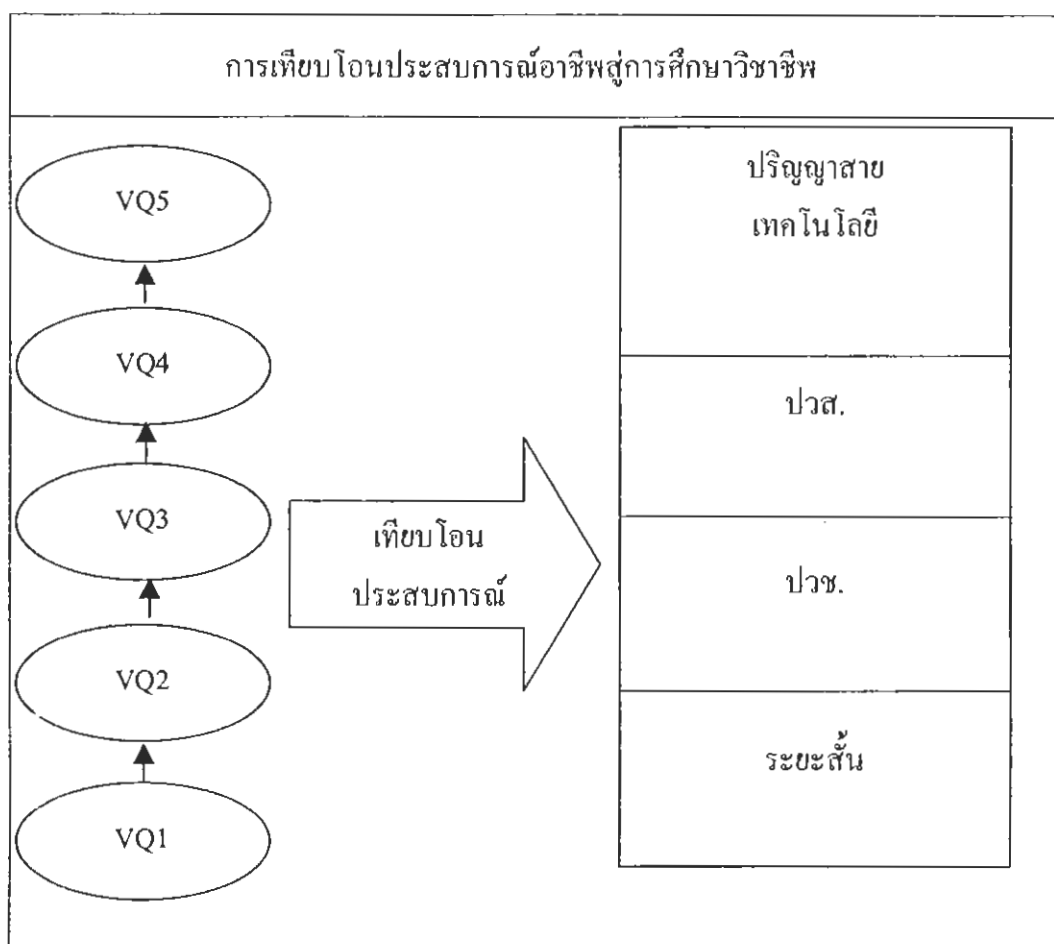
คุณวุฒิการศึกษาวิชาชีพ หมายถึง คุณวุฒิทางการศึกษาที่จัดให้บุคคลที่ผ่านการศึกษาวิชาชีพ ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และระดับปริญญาสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ เป็นการให้คุณวุฒิที่กำหนดจากการที่บุคคลเข้าศึกษาวิชาชีพใน

ระดับต่าง ๆ และสำเร็จการศึกษาตามหลักเกณฑ์การจบหลักสูตร ได้รับการประเมินผ่านมาตรฐานวิชาชีพ ในสาขาวิชาที่เรียนของระดับนั้น ๆ

ในการจัดการอาชีวศึกษาเป็นการศึกษาวิชาชีพ ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้ทั้งจากการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย โดยวิธีการเทียบโอนความรู้ เทียบโอนประสบการณ์ จากความรู้ ทักษะที่ได้จากการประกอบอาชีพ เพื่อให้ได้รับคุณวุฒิทางการศึกษาในระดับต่าง ๆ ที่เหมาะสม โดยมีความสัมพันธ์กันดังภาพประกอบ 3 และภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 3 ความสัมพันธ์ระหว่าง OS VS IS VQ และ GVQ

ภาพประกอบ 4 การเทียบโอนประสบการณ์อาชีพสู่การศึกษาอาชีพ

จากระบบการประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา พอสรุปได้ว่า ภารกิจของสถาบันการอาชีวศึกษาและสถานศึกษา ต้องจัดการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานทักษะในวิชาชีพ และทักษะชีวิต โดยจะต้องมีการดำเนินงานทั้งด้านปัจจัย กระบวนการและผลผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา ซึ่งต้องมีการควบคุมการดำเนินงาน การติดตามตรวจสอบ และการประเมินคุณภาพการอาชีวศึกษา เพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยให้การดำเนินงานเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการ ซึ่งนำไปสู่การประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา

4. ความเป็นมาของการประเมินผล

ในการบริหารจัดการหรือการดำเนินงานใด ๆ ให้มีประสิทธิภาพไม่ว่าจะเป็นการบริหารระดับใด จำเป็นต้องมีการดำเนินงานที่เป็นระบบ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญ คือ มีการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ การวางแผน การจัดสรรงบประมาณ การนำแผนไปปฏิบัติ และการประเมินผล เพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับที่จะสะท้อนกลับให้เห็นถึงผลการดำเนินงานที่ผ่านมาว่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด รวมถึงปัญหาอุปสรรคที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนและดำเนินการในระยะต่อ ๆ ไป อย่างมีประสิทธิภาพ

การประเมินผลจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากในการบริหารงาน โดยเฉพาะในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ซึ่งมีวัตถุประสงค์ก็คือการมีผลกำไรสูงสุด จึงต้องพยายามหาแนวทางเพื่อพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพขององค์กรตลอดเวลา โดยใช้การประเมินผลเป็นกลไกสำคัญ ทั้งนี้เพื่อลดรายจ่าย พัฒนาคุณภาพสินค้าและเพิ่มความพึงพอใจให้ลูกค้า โดยเฉพาะในปัจจุบันสภาพการแข่งขันทวีความรุนแรงและกว้างขวางยิ่งขึ้น

นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ดร.เดมมิ่ง (Dr.Edward Deming) ได้เป็นผู้ริเริ่มนำแนวคิดเกี่ยวกับการเน้นในเรื่องคุณภาพมาใช้ในวงการอุตสาหกรรมของสหรัฐอเมริกา โดยใช้กระบวนการบริหารด้วยวงจรคุณภาพ PDCA คือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบประเมินผล (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Action) ทำให้การอุตสาหกรรมของประเทศอเมริกาเจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว ต่อมาประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือประเทศญี่ปุ่นฟื้นฟูเศรษฐกิจในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยส่ง ดร.เดมมิ่ง ไปให้คำแนะนำและเผยแพร่ โดยเน้นผลิตสินค้าที่ตรงตามความต้องการของลูกค้าด้วยกระบวนการวงจร PDCA มีการประกาศใช้กฎหมายมาตรฐานอุตสาหกรรม เรียกว่า JIS (Japan Industrial Standard) ประกอบกับญี่ปุ่นได้มุ่งเน้นการพัฒนาคน เพราะคนคือต้นตอของปัญหาทั้งหมด ต้องฝึกให้มีความรู้ มีความคิดเป็นระบบ ขอมรับความผิดพลาดไม่โทษซึ่งและกัน มีการบริหารแบบทุกคนมีส่วนร่วมทำงานกันเป็นทีม ซึ่งรวมถึง ลูกค้าและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholder) ทำให้เกิดกระบวนการบริหารคุณภาพโดยรวม ที่เรียกว่า Total Quality Control (T.Q.C.) และมีการให้รางวัลชื่อ Deming Prize สำหรับองค์กรที่ได้รับการพิสูจน์ว่าบริหารคุณภาพได้ดีเยี่ยม ซึ่งถือว่าเป็นรางวัลด้านคุณภาพที่มีชื่อเสียงและมีความสำคัญมากในวงการอุตสาหกรรมของประเทศญี่ปุ่น ทำให้สินค้าและบริการของญี่ปุ่นได้รับการพัฒนายกระดับกลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพชั้นนำ และเป็นที่ต้องการของตลาดโลก

เมื่อสินค้าและบริการของญี่ปุ่นก้าวหน้า ทำให้อเมริกาซึ่งเป็นต้นตำรับคุณภาพทนไม่ได้ ต้องริ่ระบบการบริหารคุณภาพใหม่ เพื่อปรับปรุงภาคอุตสาหกรรมซึ่งเป็นเศรษฐกิจหลักของ

ประเทศอย่างเร่งด่วน เพื่อความเป็นผู้นำด้านเศรษฐกิจของโลก โดยใช้ยุทธศาสตร์ต่าง ๆ เช่น มีการก่อตั้งสถาบันมาตรฐานและเทคโนโลยีการควบคุมคุณภาพขององค์กรธุรกิจอุตสาหกรรมระดับชาติ เพื่อความเป็นผู้นำด้านเศรษฐกิจของโลก โดยใช้ยุทธศาสตร์ต่าง ๆ เช่น มีการก่อตั้งสถาบันมาตรฐานและเทคโนโลยีการควบคุมคุณภาพขององค์กรธุรกิจอุตสาหกรรมระดับชาติ เพื่อให้การรับรององค์กรที่มีการปรับปรุงคุณภาพผลผลิตและการดำเนินงานที่ดีขึ้น โดยประเมินจากเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดและต้องชี้วัด ตลอดจนมีการคัดเลือกให้รางวัลกับองค์กรที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพของสินค้า โดยใช้ชื่อรางวัลว่า The Malcolm Baldrige National Quality Award (MBNQA) มีการใช้ระบบบริหารคุณภาพโดยรวม เช่นเดียวกับ T.Q.C. แต่เรียกว่า T.Q.M. (Total Quality Management)

ต่อมากระแสความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการค้าของโลกที่ตลาดเป็นของผู้ซื้อ ผู้ซื้อจึงมีอำนาจที่จะกำหนดคุณภาพของสินค้าได้ตามความพอใจ ประกอบกับสถานะทางเศรษฐกิจของโลกมีแนวโน้มที่จะต้องมีการแข่งขันกันระหว่างประเทศที่สูงขึ้น จึงจำเป็นจะต้องมีความร่วมมือกันในกลุ่มบางประเทศ จึงเกิดแนวคิดในเรื่องการพัฒนามาตรฐานระบบคุณภาพและการประกันคุณภาพ โดยอังกฤษเป็นประเทศแรกที่วางระบบการบริหารงานภายในองค์กรให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน สามารถตรวจสอบประเมินผลได้ เพื่อเป็นการประกันคุณภาพสินค้าว่าผลิตมาอย่างได้คุณภาพมาตรฐานเดียวกัน ใช้ชื่อว่า BS 5750 แนวคิดนี้ได้ขยายออกไปในหลาย ๆ ประเทศ แต่ละประเทศต่างก็สร้างมาตรฐานการประกันคุณภาพขึ้นมา ผลก็คือต่างคนต่างมีมาตรฐานของตนเอง เมื่อครั้งมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มประชาคมยุโรป จึงตกลงที่จะมีระบบการประกันคุณภาพร่วมกันของทุกประเทศให้เป็นมาตรฐานสากล เรียกว่า “องค์การมาตรฐานสากล” (International Organization for Standardization) ใช้อักษรย่อว่า ISO ซึ่งมีสำนักงานอยู่ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และ ISO ได้กำหนดมาตรฐานของระบบคุณภาพไว้หลายด้าน เช่น ISO 9000 (มาตรฐานระบบบริหารงานคุณภาพ) ISO 14000 (มาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม) เป็นต้น

ความหมายของการประเมินหรือประเมินผล

การประเมินเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่สำคัญของการทำกิจกรรมต่าง ๆ การประเมินจะเกี่ยวข้องกับการศึกษา การพัฒนาการ การรับประกัน และการปรับปรุงคุณภาพของกิจกรรมหรือโครงการที่ได้ปฏิบัติไปแล้วว่าส่งผลต่อผู้รับบริการ หรือผู้เกี่ยวข้องเพียงใด การประเมินอาจจะเป็นการประเมินอย่างง่ายหรืออย่างยากที่มีความซับซ้อนมากขึ้นและมักจะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจร่วมอยู่ด้วย

วรภัทร์ ภูเจริญ (2544 : 45) กล่าวว่า การทำงานที่เป็นระบบ คือ การทำงานที่เป็นแบบวงจร PDCA และมีการเขียนการทำงานนั้นเป็นลายลักษณ์อักษร มีหลักฐานการทำงานให้

ตรวจสอบได้ เป็นกระบวนการปรับปรุงการทำงานที่จะมีการตรวจสอบควบคู่ไปกับการทำงาน ทำให้เกิด การปรับปรุงการทำงานตลอดเวลา เป็นการทำงานที่ต่อเนื่อง ซึ่งระบบการประเมินผลที่ดีต้องเป็นระบบที่อิงระบบการบริหารแบบ PDCA ไม่ใช้การประเมินแบบแยกส่วน แต่เป็นระบบที่บิ่คติดกับการทำงานปกติ (Built – in Evaluation System) ดังที่ มิลเลอร์และแซน (Miller and Sahn. 1999 : 7) เสนอว่า วิธีการประเมินตนเองโดยหลักการต้องเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานปกติ เป็นกระบวนการที่ทำควบคู่ไปกับการวางแผนและการนำแผนไปปฏิบัติ

คาลเดอร์ (Calder. 1994 : 18) กล่าวว่า การประเมินผลตนเองสามารถดำเนินการได้อย่างไม่เป็นทางการ แต่หากต้องการให้ข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการประเมินมีความน่าเชื่อถือเป็นที่ยอมรับก็ควรดำเนินการให้เป็นระบบ เขาเสนอแนะว่าการพัฒนาระบบการประเมินภายในมี 3 ขั้นตอน คือ (1) การกำหนดจุดมุ่งหมายของระบบการประเมิน ศึกษานโยบายของหน่วยงานและลำดับความสำคัญของนโยบายที่ต้องการบรรลุผล (2) การบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และ (3)การกำหนดวิธีการที่ทำให้รู้ว่ระบบการบริหารจัดการศึกษาที่ใช้สามารถนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดหรือไม่

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 76) ได้สรุปแนวคิดของนักประเมิน ได้แก่ เนโว (Nevo. 1994 : 82-88) ; เคฟี (Keefe. 1994 : 56-67) ; สตฟเฟิลบีม (Stufflebeam. 1988 : 34) ; และ แอเรเซียนและกุลลิคสัน (Airasian and Gullickson. 1996 : 62-64) สรุปได้ว่า หากจะต้องพัฒนาระบบการประเมินผลภายในสิ่งที่จะต้องพิจารณาเป็นลำดับแรก คือ ใครเป็นผู้รับผิดชอบในการทำการประเมินจะประเมินอะไร เพื่อจุดมุ่งหมายอะไร การตอบคำถามประเมินนั้นต้องการข้อมูลอะไร ข้อมูลนั้นได้มาอย่างไร เพื่อจุดมุ่งหมายอะไร จะประมวลผลอย่างไร และจะใช้ประโยชน์จากผลการประเมินอย่างไร

ในทางการศึกษา การประเมินผลการเรียนที่ได้จากการวัดผลของผู้เรียน ที่จะต้องนำมาใช้ในการตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำการใดที่จะส่งผลต่อผู้เรียนหรือประเทศชาติ แม้ว่าการตัดสินใจผิดพลาดของผู้สอน บางครั้งอาจยังไม่เห็นผลทันตาเหมือนกับการตัดสินใจของนักบินที่จะต้องตรวจสอบ สภาพอากาศและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ก่อนตัดสินใจนำเครื่องบินร่อนลงยังพื้นดินโดยปราศจากอันตราย แต่ผู้สอนก็ไม่ควรทำการวัดและประเมินผลผู้เรียนแบบขาดหลักการ ผู้สอนควรมีการวัดและประเมินผลอย่างมีระบบ ใช้เทคนิควิธีการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ มีการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับตัวผู้เรียนซึ่งได้จากการวัดและประเมินหลาย ๆ วิธี เพื่อจะครอบคลุมกิจกรรมการวินิจฉัยความบกพร่องของผู้เรียน ความพร้อมใจในการเรียน การจัดผู้เรียนเป็นกลุ่มและการรายงานความก้าวหน้าของผู้เรียนให้แก่ผู้ปกครอง สิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยการวัดและ

การประเมินผล หลักการและกระบวนการวัดและประเมินผลจะช่วยให้การตัดสินใจและนำผู้เรียนไปสู่จุดหมายปลายทางของการศึกษาได้เป็นอย่างดี

ยังมีการประเมินทางการศึกษาอีกลักษณะหนึ่ง คือ การประเมินโครงการเมื่อเราดำเนินโครงการอะไรไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่จัดขึ้นสำหรับบุคคลในสังคมหรือชุมชน เช่น โครงการรณรงค์วินัยการจราจร ผู้ดำเนินการย่อมต้องการทราบว่าเมื่อดำเนินการโครงการนี้แล้ว มีผู้รักษาวินัยการจราจรเพิ่มขึ้นหรือไม่อย่างไร ถ้าได้ผลลัพท์ไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ ผู้รับผิดชอบโครงการย่อมจะปรับปรุงแก้ไขวิธีดำเนินการหรือองค์ประกอบอื่น ๆ หรือปรับปรุงโครงการให้ดีกว่าเดิม

การประเมินหรือการประเมินผลที่ใช้เรียกในงานวิจัยนี้ จะมีความหมายทั่ว ๆ ไปที่เหมือนกัน ซึ่งเป็นการแสดงการตัดสินใจทางคุณค่าของพฤติกรรมที่จะบอกทั้งด้านปริมาณ และด้านคุณภาพ ดังนั้นการประเมินหรือการประเมินผลจึงมี 2 ความหมาย คือ

1. การประเมินผล คือ การลงสรุป ตีราคาพฤติกรรมของผู้เรียนในแง่ปริมาณโดยใช้การตัดสินใจ

2. การประเมินผล คือ การตีราคาพฤติกรรมของผู้เรียนในแง่คุณภาพโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีอื่น ๆ ที่ไม่ใช้การวัดด้วยเครื่องมือวัดปริมาณและใช้การตัดสินใจเชิงคุณภาพ

การประเมิน หมายถึง กระบวนการพิจารณาคุณค่า หรือประสิทธิผลของคุณลักษณะบางอย่างที่นิยามไว้อย่างรอบคอบในโครงการหรือการปฏิบัติงานขององค์การ ผลการประเมินคือการตัดสินใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังกับผลการปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริง และจุดมุ่งหมายหลักของการประเมินคือการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้กับผู้ทำการตัดสินใจเพื่อใช้ในการพิจารณาว่ามีกิจกรรมใดที่ควรทำต่อไป แก้ไข ปรับปรุง หรือควรถูกยกเลิก (สมาคมภาคกลาง-เหนือของสหรัฐอเมริกา (North Central Association. 1976 : 7)

การประเมินผล คือ การตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่ถูกวัดโดยเทียบกับเกณฑ์จุดเน้นของการประเมินอยู่ที่ความยุติธรรมและความเหมาะสมของเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจที่มีความโปร่งใสและเปิดเผย นอกจากนี้การประเมินผลที่ดีต้องอยู่บนฐานะของข้อมูลที่เชื่อถือได้ ซึ่งได้มาจากกระบวนการวัดผลที่มีคุณภาพสามารถให้ผลการวัดที่ถูกต้องสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลทางการศึกษานำไปใช้ในการสนับสนุนกระบวนการตัดสินใจการปรับปรุงหลักสูตร การพัฒนาบุคลากร ประชาสัมพันธ์ การเสนอการให้คำปรึกษาการวินิจฉัยปัญหาของนักเรียนและบุคลากร การวางแผน (สுவินล ว่องวานิช. 2543 : 21)

จากความหมายของการประเมินหรือการประเมินผลดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การประเมินหรือการประเมินผล หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ถูกวัด โดยเปรียบเทียบกับ

เกณฑ์ที่กำหนด เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ประกอบการตัดสินใจว่าควรปรับปรุงแก้ไข หรือควรยกเลิก สิ่งที่เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

ความสำคัญของการประเมิน

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 6 (2539 : 5-6) กล่าวว่า การประเมินผลมีความสำคัญ ดังนี้

1. การประเมินช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงานมีความชัดเจน และสามารถนำไปปฏิบัติอย่างได้ผลตามเป้าหมาย ลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นในการปฏิบัติ และมีผลดีต่อการบริหารโครงการ
2. การประเมินช่วยให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์เต็มที่ เพราะการประเมินจะต้องจัดสรรทรัพยากรทุกชนิดให้มีจำนวน หรือปริมาณที่เหมาะสมเพียงพอแก่การดำเนินงาน
3. การประเมินช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์ เพราะส่วนใหญ่โครงการจะเป็นส่วนหนึ่งของแผนงาน เมื่อการประเมินโครงการทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ย่อมมีส่วนช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์และดำเนินงานไปด้วยดี
4. การประเมินมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบ (Impact) ซึ่งจะได้มีการวางแผนป้องกันผลเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้หรือลดน้อยลงไป
5. การประเมินมีส่วนสำคัญในการควบคุมคุณภาพของงาน เพราะการประเมินเป็นการตรวจสอบและการควบคุมชนิดหนึ่งที่ทำนงงานอย่างเป็นระบบและมีความเป็นวิทยาศาสตร์เพราะทุกส่วนของโครงการจะได้รับการวิเคราะห์หรืออย่างเป็นระบบ ทั้งข้อมูลนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) และผลงาน (Outputs) ซึ่งมีการประเมินผลทุกขั้นตอน ถ้ามีปัญหาจะได้รับการพิจารณาผลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อให้มีการดำเนินงานใหม่จนกว่าจะเป็นไปตามมาตรฐานหรือเป้าหมายที่ต้องการ
6. การประเมินมีส่วนในการสร้างขวัญและกำลังใจ ให้กับผู้ปฏิบัติงานตามโครงการ เพราะการประเมินเป็นการปรับปรุง แก้ไข และเสนอแนะวิธีการใหม่ ๆ ที่จะใช้ปฏิบัติโครงการเพื่อให้เกิดผลดีเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความพึงพอใจตั้งใจและกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานมากขึ้น
7. การประเมินทำให้ผู้บริหารได้ทราบถึงอุปสรรค ปัญหา ข้อดี - ข้อเสีย ความเป็นไปได้และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานตามโครงการ ข้อมูลดังกล่าวช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจว่าจะดำเนินโครงการหรือยุติโครงการ และข้อมูลนี้จะช่วยในการวางแผนหรือการกำหนดนโยบาย

5. การประเมินผลภายใน

การประเมินผลเป็นกระบวนการที่เริ่มมีการดำเนินการมานับเป็นร้อยปี แต่ศาสตร์ด้านการประเมินผลได้รับการพัฒนาอย่างจริงจังในช่วง 50-60 ปีนี้ พัฒนาการทางความคิดเกี่ยวกับการประเมินผลเป็นข้อๆ เริ่มตั้งแต่การนิยามว่าการประเมินผลเป็นเพียงการทดสอบผู้เรียน ต่อมาแนวคิดของการประเมินเปลี่ยนเป็นการประเมินผลที่ชี้วัดวัตถุประสงค์ของการทำงานกับผลการปฏิบัติงานจริง เพื่อสะท้อนความสำเร็จของการทำงาน การประเมินเพื่อนำไปสู่การรับรองวิทยฐานะ การประเมินผลที่เน้นการให้ข้อมูลที่ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหาร การประเมินเพื่อตัดสินใจคุณค่าของงานหรือสิ่งที่ถูกประเมิน การประเมินที่มุ่งเน้นการนำผลไปใช้ประโยชน์ ซึ่งจุดเน้นอยู่ที่ผู้ใช้ผลการประเมินหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประเมินแบบมีส่วนร่วมที่ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินด้วยตัวเอง โดยมีนักประเมินอาชีพเป็นผู้คอยให้การช่วยเหลือ (สุวิมล ว่องวานิช. 2543 : 24)

ความหมายของการประเมินผลภายใน

การประเมินผลภายใน (Internal evaluation) คือกระบวนการประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่กระทำโดยบุคลากรในหน่วยงาน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างค่อนเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ช่วยในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด ถือเป็นกระบวนการตรวจสอบการทำงานของตนเอง (Self - evaluation) และควรทำเป็นกิจกรรมหนึ่งในขั้นตอนการปฏิบัติงานอย่างค่อนเนื่อง ลักษณะสำคัญของการประเมินผลภายในของสถานศึกษา คือ สถานศึกษาต้องประเมินตนเองอย่างค่อนเนื่องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่นำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงตนเอง และพร้อมที่จะได้รับตรวจสอบจากการประเมินภายนอกอีกด้วย การประเมินผลภายในเกี่ยวข้องกับเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล และการให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อการตัดสินใจ (สุวิมล ว่องวานิช. 2543 : 21)

การประเมินผลภายในเป็นขั้นตอนที่แทรกอยู่ในกระบวนการบริหาร ประโยชน์ของการประเมินผลภายในมีหลายประการ ดังต่อไปนี้ (สุวิมล ว่องวานิช. 2543 : 23-34)

1. ทำให้ทราบจุดอ่อนจุดแข็งของตนเอง ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่ช่วยในการปรับปรุงการดำเนินการให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ
2. ทำให้ทราบผลการปฏิบัติงานว่าบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้มากน้อยเพียงใด
3. ทำให้ได้ข้อมูลที่ช่วยในการวางแผนหรือพัฒนาปรับปรุงดำเนินงานให้มีคุณภาพตามเป้าหมายที่กำหนดมากยิ่งขึ้น
4. ทำให้ได้ข้อมูลที่ช่วยในการตัดสินใจอนาคตของโครงการ หน่วยงาน หรือ การดำเนินงาน ในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา

5. เป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อการกิจที่ได้รับมอบหมายจากชุมชน โดยการรายงานผลการประเมินให้สาธารณชนทราบ

การทำการประเมินผลภายในต้องวางแผนการดำเนินงานให้ได้มาตรฐาน 4 ด้าน คือ

1. ผลการประเมินต้องให้ข้อมูลตรงตามที่ใช้ผลการประเมินอยากรู้ (เช่นผู้บริหาร ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ) และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานได้จริง โดยเฉพาะถ้าสามารถให้ข้อมูลช่วยในการปรับปรุงตนเองระดับบุคคล (นักเรียน ครู ผู้บริหาร) ได้จะยิ่งเป็นประโยชน์มากขึ้น
2. วิธีการที่ใช้ในการประเมินจะต้องมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติจริง ประหยัดคุ้มค่า และเหมาะสม
3. วิธีการที่ใช้ในการประเมิน ต้องไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับ การประเมิน เช่น ไม่ก่อให้เกิดผลเสียกับผู้ให้ข้อมูล และ
4. วิธีที่ใช้ในการประเมินต้องมีความถูกต้อง ให้ข้อมูลที่มีความตรงและเชื่อถือได้ เช่น เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินต้องสามารถวัดตัวบ่งชี้ที่ต้องการวัดได้จริง มีความครบถ้วนสมบูรณ์ตามตัวบ่งชี้ที่ต้องการวัด แหล่งผู้ให้ข้อมูลเชื่อถือได้ ให้ข้อมูลตามความเป็นจริง วิธีการวิเคราะห์ และการเสนอผลการประเมิน ถูกต้อง และผลการประเมินมีความเป็นปรนัย

6. ระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 24-26) ได้ออกแบบระบบการประเมินผลภายใน โดยนำเสนอเป็นกิจกรรมการดำเนินงานตั้งแต่แรกจนถึงสิ้นสุดกระบวนการประเมิน มีรายละเอียดของกิจกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 การเตรียมความพร้อม

1. ความพร้อมด้านบุคลากร ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการประเมินผลภายใน เจตคติต่อการประเมินผลภายใน แรงจูงใจในการทำการประเมินผลภายใน
2. ความพร้อมด้านทรัพยากรอื่น ๆ ได้แก่ งบประมาณสำหรับการทำการประเมิน สิ่งอำนวยความสะดวกในการทำการประเมิน เช่น ห้องทำงาน สื่ออุปกรณ์ ที่ใช้ประมวลผล
3. การตั้งคณะทำงานการประเมินผลภายในของสถานศึกษา และกำหนดบทบาท หน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ

กิจกรรมที่ 2 การศึกษาสภาพและผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

การใช้ข้อมูลสารสนเทศที่มีอยู่รายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษาในช่วงที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ เพื่อเป็นฐานข้อมูลประกอบการตัดสินใจว่าควรกำหนดแนวทาง

การพัฒนาสถานศึกษาในทิศทางใด

กิจกรรมที่ 3 การทำความเข้าใจกับบุคลากรในสถานศึกษาเกี่ยวกับสภาพและผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

การเสนอรายงานสภาพการดำเนินงานของสถานศึกษาให้บุคลากรในสถานศึกษาทราบ เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกันในแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาและสภาพการประเมินผลที่สถานศึกษาได้มีการดำเนินการไปแล้ว

กิจกรรมที่ 4 การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินมาตรฐาน และตัวบ่งชี้ใช้ในการประเมิน

การกำหนดเป้าหมายที่ทุกคนรับรู้ร่วมกันว่าสถานศึกษาต้องมีการตรวจสอบการทำงานของตนเองในด้านใดบ้าง

กิจกรรมที่ 5 การกำหนดกรอบการประเมิน

การกำหนดแนวทางในการทำการประเมินผลภายในว่ามีกระบวนการดำเนินงานอย่างไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบ และควรดำเนินการเมื่อใด

กิจกรรมที่ 6 การกำหนดเกณฑ์การประเมิน

การกำหนดเกณฑ์การตัดสินการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้ที่กำหนด ซึ่งต้องทำอย่างเปิดเผย และเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องได้มีส่วนในการพิจารณา กำหนดเกณฑ์การตัดสินที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

กิจกรรมที่ 7 การกำหนดวิธีการที่ใช้ในการประเมิน

การออกแบบวิธีการเก็บข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมิน และแหล่งผู้ให้ข้อมูล

กิจกรรมที่ 8 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูลและการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

กิจกรรมที่ 9 การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของสถานศึกษา

การนำผลการประเมินมาใช้วิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของสถานศึกษา ซึ่งจะได้อข้อมูล ที่ช่วยในการหาแนวทางการพัฒนาตนเองในส่วนที่ต้องแก้ไข โดยการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหา

กิจกรรมที่ 10 แนวทางการพัฒนาสถานศึกษา

การหาวิธีการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา โดยสถานศึกษาควรหาทางช่วยตนเอง ก่อน ในกรณีการแก้ปัญหาอยู่นอกเหนือความสามารถของสถานศึกษาก็อาจหาแนวทางอื่น เช่น การขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

กิจกรรมที่ 11 การทำรายงานผลการประเมินตนเอง

การจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง (Self study report) ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบเพื่อแสดงความรับผิดชอบในการจัดการศึกษา และพร้อมได้รับการตรวจสอบการประเมินภายนอกเพื่อประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานยิ่งขึ้น

กิจกรรมที่ 12 การใช้ประโยชน์จากการประเมินตนเอง

การนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ เพื่อพัฒนาปรับปรุงตนเองสำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งนักเรียน ครูอาจารย์ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง หรือใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจวางแผนพัฒนาสถานศึกษาต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ (2544 : 31-40) ได้กำหนดระบบการประเมินตนเองออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการสร้างความตระหนัก

การสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรในโรงเรียนทุกคน ให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการประเมินตนเองจะส่งผลกระทบต่อพัฒนางานในหน้าที่ที่รับผิดชอบให้ก้าวหน้าและประสบผลสำเร็จ การสร้างความตระหนักสามารถดำเนินการได้ดังต่อไปนี้

1.1 สำรวจการรับรู้เกี่ยวกับการประเมินตนเองของบุคลากรทุกคนเกี่ยวกับการประเมินตนเองโดยใช้วิธีการ

1.1.1 สำรวจ ซึ่งเหมาะสำหรับโรงเรียนที่มีบุคลากรจำนวนมาก

1.1.2 สัมภาษณ์บุคคล สันทนาการกลุ่ม สำหรับโรงเรียนที่มีบุคลากรน้อย

1.2 สร้างความเข้าใจร่วมกัน โดยจัดการประชุมชี้แจงบุคลากรในโรงเรียนทุกคน โดยนำผลจากการสำรวจการรับรู้เรื่องการประเมินตนเองมาวางแผนสร้างความเข้าใจร่วมกัน เสริมสร้างความรู้ระบบการประเมินคุณภาพการศึกษา และเน้นความร่วมมือของบุคลากรทุกคนทุกฝ่าย ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของการประเมินตนเองของโรงเรียน

1.3 เสริมสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการประเมินตนเอง โดยให้บุคลากรในโรงเรียนทุกคนทดลองประเมินตนเอง หรือประเมินกลุ่มงานตามภารกิจของตนเองเกี่ยวกับคุณภาพของงาน/ผลผลิต กระบวนการ/วิธีการทำงาน การใช้เวลา งบประมาณ และทรัพยากรในการทำงาน

2. ขั้นการเตรียมความพร้อม ดำเนินการได้ดังนี้

2.1 ศึกษาสภาพปัจจุบันของบุคลากรเพื่อให้ทราบข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ประสพการณ์ความรู้ ความคิดเห็นที่มีต่อการประเมินตนเองเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบและวิธีการพัฒนาบุคลากร

2.2 กำหนดรูปแบบและวิธีการเสริมสร้างความรู้ให้แก่บุคลากรในโรงเรียนเรื่อง

การประเมินตนเองโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น

2.2.1 จัดการประชุมอบรมให้ความรู้ความเข้าใจ

2.2.2 จัดทำเอกสารให้ศึกษา

2.2.3 การศึกษาดูงาน

2.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภารกิจของโรงเรียนกับมาตรฐานการศึกษาและ
 ธรรมนูญโรงเรียน

3. ขั้นการวางแผนการประเมินตนเอง

3.1 กำหนดกรอบการประเมินตนเอง การกำหนดกรอบการประเมินตนเอง
 โรงเรียนสามารถกำหนดได้ดังนี้

3.1.1 ศึกษาสภาพปัจจุบันของโรงเรียนเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป นโยบายของ
 โรงเรียน ธรรมนูญโรงเรียน แผนปฏิบัติการประจำปี การจัดสรรทรัพยากร ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 จุดเด่น จุดด้อยของโรงเรียน

3.1.2 ทำความเข้าใจกับบุคลากรในโรงเรียนให้เข้าใจเหตุผล ความจำเป็นในการ
 ประเมินตนเอง

3.1.3 กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินตนเองให้เป็นไปเพื่อการพัฒนางาน

3.2 กำหนดกระบวนการ / วิธีการประเมินตนเอง ในการประเมินตนเองนั้น โรงเรียน
 ควรกำหนดแหล่งข้อมูล วิธีการเก็บเครื่องมือที่ใช้ ระบบการจัดเก็บข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล
 รวมทั้งตัวบุคคลผู้รับผิดชอบงานแต่ละด้าน

3.3 กำหนดเกณฑ์ในการประเมินตนเอง เกณฑ์ที่จะใช้ในการประเมินตนเองว่า
 ระดับที่พึงพอใจของแต่ละรายการต้องการเพียงใด เมื่อกำหนดเกณฑ์การประเมินตนเองเสร็จเรียบ
 ร้อยแล้ว โรงเรียนต้องแจ้งเกณฑ์การประเมินให้กับบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบร่วมกัน

3.4 การกำหนดผู้ประเมินและบทบาทหน้าที่

โรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการการประเมินตนเอง เพื่อทำหน้าที่ดูแล ติดตาม ตรวจสอบ
 การประเมินและผลการประเมิน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน/ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน ครูวิชา
 การโรงเรียน กรรมการโรงเรียน ผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชนและนักเรียนอาจแต่งตั้งคณะกรรมการ /
 คณะทำงานประเมินตนเองเพื่อทำหน้าที่ประเมิน ประกอบด้วยบุคลากรหลายฝ่ายเช่นกัน จำนวน
 ของคณะกรรมการ / อนุกรรมการ / คณะทำงานประเมิน ขึ้นอยู่กับขนาดและ ความพร้อมของ
 โรงเรียน

3.5 การกำหนดระยะเวลาและแผนติดตามกำกับ

การประเมินตนเองเป็นกระบวนการที่กระทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบและขั้นตอนชัดเจน

ในการวางแผนประเมินตนเอง การกำหนดระยะเวลาแผนกำกับติดตามช่วยให้โรงเรียนสามารถดำเนินการตามกิจกรรมให้เป็นไปตามกรอบการประเมินตนเองที่วางไว้

4. ขั้นการลงมือประเมินตนเอง

หลังจากที่โรงเรียนได้วางแผนการประเมินตนเองเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้ประเมินตามที่ได้รับมอบจะต้องเป็นผู้สร้างเครื่องมือสำหรับการประเมินตนเอง โดยกำหนดชนิดของเครื่องมือ โครงสร้างและรายการประเมินย่อยของเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบวัดเจตคติ แบบสำรวจรายการ แบบรายงานตนเอง แบบบันทึกข้อมูล แบบจัดอันดับคุณภาพ เป็นต้น เลือกชนิดของเครื่องมือที่เก็บข้อมูลได้ตามวัตถุประสงค์ โดยมีกระบวนการสร้างเครื่องมือที่เป็นระบบ มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือก่อนนำไปใช้จริง เก็บรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการประเมินตามลำดับในกระบวนการประเมินตนเองนี้โรงเรียนจะต้องสร้างระบบการประเมินที่โปร่งใส บุคลากรทุกคนเข้าใจขั้นตอน/วิธีการ ให้การยอมรับ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินเป็นข้อมูลที่ถูกต้องตรงกับสภาพที่แท้จริง

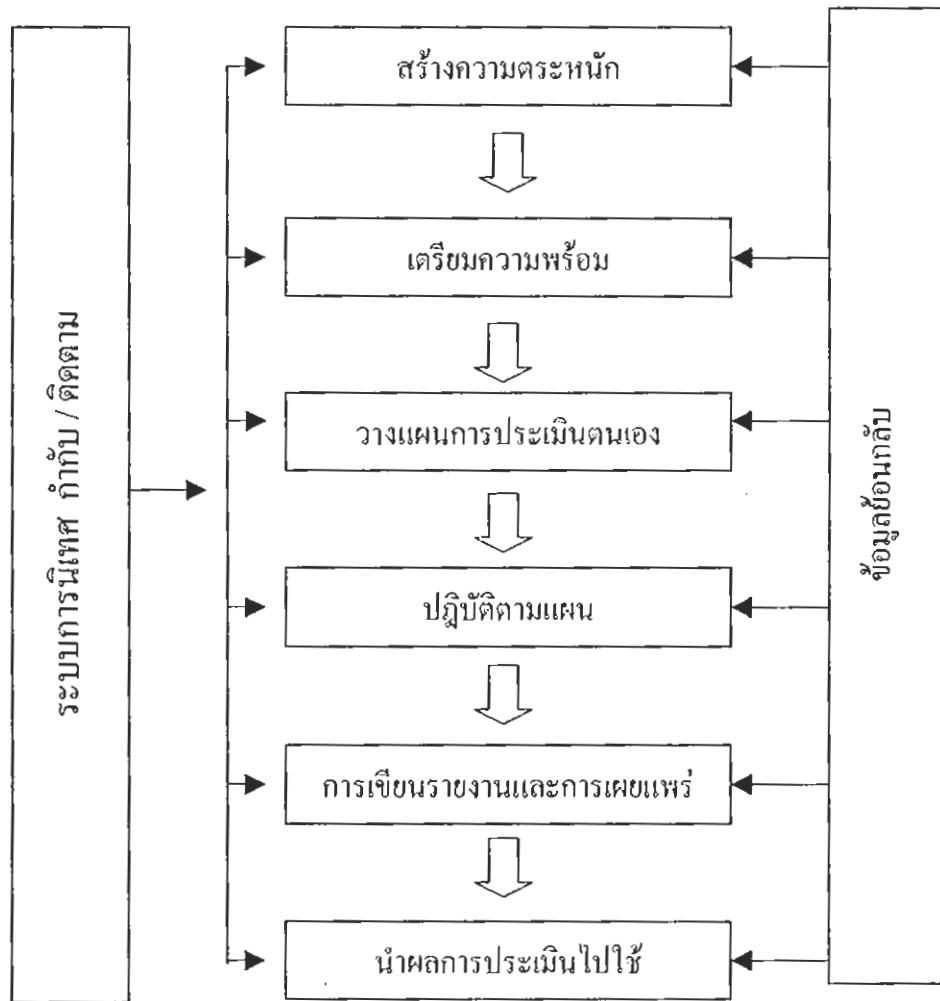
5. การเขียนรายงานและการเผยแพร่

เมื่อตรวจสอบผลการประเมินตนเองแล้ว โรงเรียนต้องสรุปและรายงานผลการประเมินให้คณะกรรมการ / อนุกรรมการ / คณะทำงานประเมินตนเอง ครูผู้สอน นักเรียน กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ รูปแบบการรายงานผลการประเมินตนเองสามารถออกแบบให้เหมาะสมกับผู้เกี่ยวข้อง

6. การนำผลการประเมินไปใช้

เมื่อโรงเรียนประเมินตนเองแล้ว โรงเรียนจำเป็นต้องนำผลการประเมินตนเองไปใช้ในการปรับปรุงการปฏิบัติงานในปีต่อไปและยังสามารถนำผลการประเมินตนเองที่ได้มาใช้ปรับปรุงแก้ไขระบบการประเมินตนเองให้มีความถูกต้อง ชัดเจน เป็นระบบมากยิ่งขึ้นด้วย

ในการดำเนินการประเมินตนเองของโรงเรียน 6 ขั้นตอน ดังกล่าว ระบบการนิเทศติดตาม เป็นกระบวนการที่ทำให้การประเมินตนเองของโรงเรียนมีประสิทธิภาพ โดยการนำข้อมูลสารสนเทศที่เป็นข้อมูลย้อนกลับไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนให้บรรลุเป้าหมาย ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 ระบบการประเมินตนเองของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ

กรมสามัญศึกษา (2542 : 10-12) ได้กำหนดให้การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษาเป็นขั้นตอนหนึ่งของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งจะต้องดำเนินการด้วยตนเอง ถือเป็นขั้นตอนหนึ่งของการประเมินภายใน (Internal evaluation) ของสถานศึกษา เพื่อนำผลการประเมินมาพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา การดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนควรดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเตรียมความพร้อม อาจดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

1.1 การตั้งคณะกรรมการเพื่อตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาควรมาจากบุคลากรหลายฝ่าย เช่น ผู้บริหาร ตัวแทนครู-อาจารย์ ทุกฝ่าย นักเรียน

ผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน

1.2 การจัดปฏิทินการปฏิบัติงาน เพื่อกำหนดระบบการกำกับติดตามผลการดำเนินงานที่ชัดเจนต้องมีความเหมาะสมและควรใช้แผนการปฏิบัติงานหรือกิจกรรมอื่น ๆ ในสถานศึกษาประกอบด้วย

1.3 การทำความเข้าใจกับบุคลากร เพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษารับรู้ถึงการดำเนินงานและให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน โดยการ

1.3.1 นำเสนอผลการสำรวจสภาพสถานศึกษา

1.3.2 สร้างความตระหนักให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาสถานศึกษาร่วมกัน

1.3.3 ให้ความรู้ความเข้าใจการประเมินสถานศึกษาแก่บุคลากรที่ไม่มี

ความรู้และความเข้าใจ

2. ขั้นการวางแผนการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา อาจดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

2.1 กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน ควรสอดคล้องกันแผนพัฒนาโรงเรียนหรือธรรมนูญโรงเรียน และครอบคลุมตัวชี้วัดที่ต้องการประเมินให้ครบถ้วน

2.2 กำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาและตัวชี้วัด ในช่วงเริ่มต้นของการประเมินสถานศึกษาอาจเลือกทำการประเมินการดำเนินงานในมาตรฐานและตัวชี้วัดใดก่อนก็ได้ แต่ควรพิจารณามาตรฐานและตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับจุดเน้นของทิศทางการพัฒนาของสถานศึกษาเพื่อให้ผลการประเมินเกิดประโยชน์สูงสุด

2.3 กำหนดกรอบและวิธีการประเมิน เป็นการวางแผนที่จะทำให้ทราบถึงรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการเก็บข้อมูล แหล่งผู้ให้ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน วิธีการวิเคราะห์ ข้อมูล และ เกณฑ์การตัดสิน ตลอดจนช่วงเวลาการเก็บข้อมูลและผู้รับผิดชอบการประเมินด้วยเพื่อสะดวกกับการติดตามและกำกับการประเมินผลภายในของคณะทำงาน

2.4 กำหนดเกณฑ์การประเมิน ขึ้นอยู่กับสถานศึกษาที่จะตัดสินว่าเกณฑ์ ระดับใดที่เหมาะสมกับสภาพสถานศึกษาของตน ในช่วงแรกอาจกำหนดให้ต่ำแล้วค่อยปรับให้สูงขึ้น

2.5 กำหนดเครื่องมือการประเมิน เป็นการกำหนดวิธีการและเครื่องมือในการประเมิน ได้แก่ แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบบันทึกข้อมูล แบบตรวจสอบผลงานที่ครอบคลุมเนื้อหาและเก็บครบถ้วนในครั้งเดียว

3. ขั้นดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา

คณะกรรมการดำเนินการเก็บข้อมูลตามที่กำหนด โดยใช้เครื่องมือและรวบรวมข้อมูลตามที่กำหนด

4. **ขั้นสรุปผล** เป็นการสรุปผลและจัดทำรายงาน ตรวจสอบและทบทวน และนำเสนอ คณะกรรมการสถานศึกษาทราบ

5. **ขั้นรายงาน** เป็นการจัดทำรายงานผลการตรวจสอบและทบทวนของสถานศึกษา เสนอต่อผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียน หน่วยงานต้นสังกัดและประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครอง ชุมชน และ สังคม

ขั้นการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา

การพัฒนาและปรับปรุงจะเกิดขึ้นหลังจากสถานศึกษา ได้ทำการประเมินภายในหรือทำการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำผลมาประเมินมาตรฐานและตัวชี้วัดใดที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด จะต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงให้ได้มาตรฐาน ถ้าเป็นไปตามมาตรฐานแล้วโรงเรียนควรยกระดับมาตรฐานคุณภาพของโรงเรียนให้สูงขึ้น

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 10-11) ได้กำหนดให้กระบวนการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็นภาระงานหนึ่งที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินงานร่วมกันของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย

1. การวางแผนการดำเนินงานตรวจสอบและทบทวนภายในสถานศึกษา

1.1 **ชี้แจงแนวการดำเนินงาน/วิธีการตรวจสอบและทบทวนภายในสถานศึกษา** ให้บุคลากรทุกคนรู้และเข้าใจ **ชี้แจงวัตถุประสงค์และขอบข่าย/สาระสำคัญของการตรวจสอบและทบทวนภายในสถานศึกษา**

1.2 **วางแผนกำหนดการตรวจสอบและทบทวนภายในสถานศึกษา** ของทุกคน/หมวด/โครงการ/ฝ่ายและภาพรวม

2. **วิธีการดำเนินงาน**

2.1 **ครูทุกคนดำเนินการตรวจสอบและทบทวน ภาระงาน/กิจกรรมของตนเอง** หัวหน้าหมวด/โครงการ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลสรุปผลเสนอคณะทำงาน

2.2 **คณะทำงานตรวจสอบและทบทวนภายในสถานศึกษา** สรุปเป็นข้อมูลเสนอผู้บริหารสถานศึกษา เป็นข้อมูลระดับฝ่ายและภาพรวมสถานศึกษา

3. **การสรุปผลการตรวจสอบและทบทวนภายในสถานศึกษา**

3.1 **เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่ามีการตรวจสอบและทบทวนภายในทุกระดับ**

3.2 **สรุปผลการดำเนินงานเทียบกับสิ่งที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการและแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา**

พัฒนาคุณภาพการศึกษา

3.3 **เสนอแนะว่า ควรปรับปรุงและพัฒนาอะไร**

4. **การรายงานข้อมูล**

4.1 ระยะเวลาและวันที่ ที่ทำการตรวจสอบและทบทวนภายในสถานศึกษา

4.2 ขอบเขตและวัตถุประสงค์

4.3 วิธีการ/มาตรฐานที่ใช้ตรวจสอบและทบทวนภายในสถานศึกษา

4.4 ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาสิ่งที่ดีให้ดียิ่งขึ้น และการแก้ไขสิ่งที่ไม่เป็นไป

ตามสภาพที่คาดหวัง เพื่อให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

5. การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาและการแก้ไขปรับปรุง

5.1 ระบุถึงสิ่งที่กระทำได้ดีสำเร็จน่าพอใจ และสิ่งที่ไม่เป็นไปตามสภาพที่คาดหวัง

5.2 จัดทำบันทึกข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาสิ่งที่ดีให้ดียิ่งขึ้นและแก้ไขสิ่งที่ไม่เป็นไป

ตามสภาพที่คาดหวัง และเพื่อให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

5.3 กำหนดระยะเวลาในการปรับปรุง

5.4 ตรวจสอบและทบทวนการดำเนินงานซ้ำ

5.5 ถ้าแก้ไขแล้วเสร็จ ให้สรุปเสนอ

กองการศึกษาเทศบาล (2544 : 15-21) ได้กำหนดให้การติดตามทบทวนคุณภาพภายในโรงเรียนเป็น ขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา แทนการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานไว้ ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบทบทวนการดำเนินงาน และจัดให้มีการประชุมชี้แจงภารกิจ บทบาทหน้าที่

2. คณะกรรมการตรวจสอบทบทวน ร่วมประชุมปรึกษาหารือ วางแผนการตรวจสอบ ระยะเวลาในการตรวจสอบวิธีการตรวจสอบ ผู้รับผิดชอบ เครื่องมือในการตรวจสอบ

3. คณะกรรมการร่วมกันจัดทำเครื่องมือการตรวจสอบทบทวน

4. คณะกรรมการดำเนินการตรวจสอบ ทบทวน

5. วิเคราะห์ผลการตรวจสอบทบทวนคุณภาพ และสรุปผลรายงานผลการวิเคราะห์ให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับทราบ

6. ผู้บริหารสถานศึกษา จัดประชุมบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา เพื่อชี้แจงให้รับทราบถึงผลการตรวจสอบ ทบทวนคุณภาพการศึกษา เพื่อหาแนวทางในการวางแผนการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป

สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา (2544 : 11-13) กล่าวว่า การประเมินคุณภาพภายในมหาวิทยาลัย เป็นการประเมินตนเอง ตั้งแต่ระดับหน่วยงานย่อย ๆ (โปรแกรมวิชา / คณะ / ศูนย์ / สำนัก) โดยทุกหน่วยงานประเมินการปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ในช่วงรอบงานที่ผ่านมาตามองค์ประกอบ 6 ข้อ ดังนี้

1. การระบุดัชนีประเมินและเกณฑ์ตัดสิน
 2. การรวบรวมข้อมูล
 3. จัดทำรายงานการประเมินตนเอง (Self Assessment Report : SAR)
 4. ประมวลรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ของหน่วยงานย่อยมาเป็นของสถาบันตามหัวข้อในรายงานการประเมินตนเอง
 5. แจก SAR ให้ทุกคนในหน่วยงานทราบและเข้าใจในสภาพของหน่วยงาน ของตน เพื่อดำเนินการปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานต่อไป
 6. จัดทำการสะสมข้อมูลผลการปฏิบัติงานเป็นประจำทุกปี เมื่อครบ 5 ปี จึงจะทำฉบับรวม (QAR) เพื่อเสนอ สมศ.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2544 : 41-42) กล่าวว่า การประเมิน โรงเรียนตามระบบประกันคุณภาพประกอบด้วย
1. แต่งตั้งคณะประเมิน
 2. กำหนดกระบวนการประเมิน
 3. จัดทำกรอบและเครื่องมือประเมิน
 4. อบรมคณะประเมิน
 5. พัฒนาเครื่องมือ
 6. ดำเนินการประเมินและรายงานผล
 7. นำผลไปใช้พัฒนาคุณภาพนักเรียน

7. ระบบการประเมินคุณภาพภายในอาชีวศึกษา

นับตั้งแต่ พรบ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542 เป็นต้นมา ขณะนั้นยังไม่มีสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาและสถาบันการอาชีวศึกษาต่าง ๆ เกิดขึ้น ดังนั้น เรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาจึงยังไม่มี ความชัดเจนว่ากรมอาชีวศึกษาจะใช้หลักเกณฑ์ หรือกระบวนการประกันคุณภาพของใครระหว่างการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือการอุดมศึกษาเพราะสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษามีการจัดการศึกษาทั้งในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ซึ่งเป็นการศึกษาระดับอุดมศึกษาค่ากว่าปริญญาตรี และระดับประกาศนียบัตรวิชาเทคนิคชั้นสูง (ปทส.) ซึ่งเทียบเท่าปริญญาตรีเป็นการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งในปี พ.ศ. 2546 หน่วยศึกษานิเทศก์กรมอาชีวศึกษา ได้จัดทำเอกสารประกอบการประชุมสัมมนาผู้บริหารและผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา เรื่อง การพัฒนาคุณภาพอาชีวศึกษาเพื่อการ รองรับประเมิน

สถานศึกษา เมื่อวันที่ 8 – 10 มกราคม 2547 ณ โรงแรมบางกอกพลาตัส กรุงเทพมหานคร โดย พัชรี สว่างทรัพย์ (2544 : 4.2-4.4) กล่าวว่

ระบบการประเมินผลภายในที่กำหนดต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับขั้นตอนการทำงานของ การบริหารคุณภาพตามวงจร PDCA เพื่อให้การประเมินผลภายในเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานปกติ กิจกรรมในระบบการประเมินผลภายในจะต้องนำไปสู่ผลการประเมินที่เชื่อถือได้ โดยการออกแบบระบบที่มีแนวคิดพื้นฐาน ซึ่งทำให้การประเมินได้มาตรฐาน 4 ด้าน คือ วัตถุประสงค์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง บนพื้นฐานของการทำงานแบบมีส่วนร่วม การทำงานอย่างต่อเนื่อง การทำงานด้วยความเข้าใจ และการทำงานเพื่อมุ่งนำผลไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง ประกอบด้วย

1. ระบบการวางแผนและปฏิบัติ (Design of operation plan and evaluation frame) สถานศึกษาต้องออกแบบโครงสร้างการทำงานเพื่อนำไปปฏิบัติโดยการวางแผนการทำงานที่จะทำ ให้บุคลากรของสถานศึกษาเกิดความตระหนักและคุณค่าของการประเมินผลภายใน มีความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผลภายใน การทำงานแบบมีส่วนร่วม และมีการประเมินสภาพผลการ ดำเนินงานที่นำไปสู่การกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษา การลงมือปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบ การวางแผนการประเมินที่เป็นระบบ โดยกำหนดบุคคลที่รับผิดชอบ สิ่งที่ต้องการประเมิน เกณฑ์ การประเมิน กรอบการประเมิน

2. ระบบข้อมูลและการประมวล (Database and information processing) เป็นการ กำหนดข้อมูลที่จะจัดเก็บเพื่อตอบคำถามการประเมิน การสร้างเครื่องมือประเมิน การกำหนด แหล่งข้อมูลและวิธีการจัดเก็บข้อมูลตามแผนงานที่กำหนด การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล การวางระบบฐานข้อมูล

3. ระบบการตรวจสอบการประเมิน (Detection of evaluation standards) เป็นการ ตรวจสอบความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือของผลการประเมินและวิธีการประเมินที่ใช้ (ตามมาตรฐาน ของการประเมิน) เพื่อนำไปสู่การปรับแก้วิธีการประเมินให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

4. ระบบการรายงานผลการประเมิน (Dissemination of evaluation results) เป็นการ เผยแพร่ผลการประเมิน โดยการแปลความหมายผลการประเมิน กำหนดกลุ่มผู้ใช้ผลการประเมิน กำหนดสารสนเทศที่ต้องการเสนอในรายงานผลการประเมินตนเอง (Self study report) กำหนด รูปแบบการนำเสนอผลการประเมิน รูปแบบการเผยแพร่ การจัดทำรายงานผลการประเมินเพื่อเผย แพร่ให้ทุกฝ่ายทราบ

5. ระบบการใช้ผลการประเมิน (Development for the achievement of education Standards) เป็นการพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุมาตรฐานการศึกษา โดยสถานศึกษานำผลการ

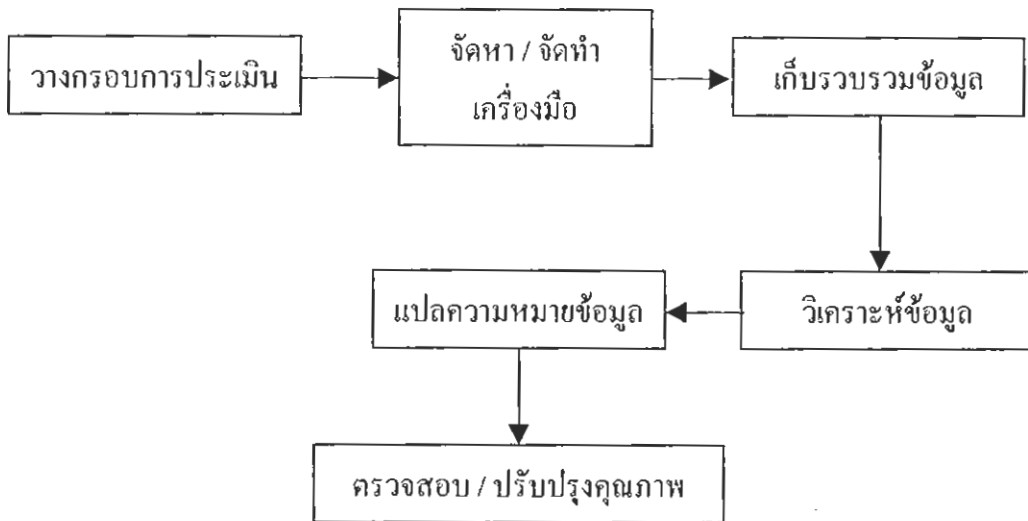
ประเมินมาปรับปรุงการดำเนินงานในส่วนที่ยังดำเนินการไม่ได้ตามเป้าหมาย วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนของตนเอง หาสาเหตุของปัญหา หาวิธีการแก้ไข นำวิธีการแก้ไขไปปฏิบัติจริง แล้ว ตรวจสอบผลการดำเนินงานอีกครั้ง

องค์ประกอบในการประเมินผลภายใน

องค์ประกอบสำคัญในการประเมินผลภายในของสถานศึกษา (Sanders and others. 1995 : 21) ประกอบด้วย

1. การกำหนดและเตรียมบุคลากรที่รับผิดชอบด้านการประเมินให้พร้อมทั้งจิตสำนึก และความรู้ด้านการประเมินผลภายใน
2. การกำหนดสิ่งที่ต้องการประเมิน (เป้าหมายของสถานศึกษา มาตรฐานที่ต้องการประเมิน)
3. การกำหนดแผนการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุที่ต้องการและทำการตรวจสอบตนเอง
4. การกำหนดแผนการประเมินอย่างเป็นระบบโดยมีการเตรียมปัจจัยสนับสนุนการทำงานด้านการประเมิน (สื่อ อุปกรณ์การทำงาน งบประมาณ สถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ)
5. การออกแบบระบบการประเมิน (การกำหนดกรอบการประเมิน วิธีการประเมิน เครื่องมือการประเมิน ระบบฐานข้อมูล และการประมวลผล)
6. การออกแบบระบบรายงานผลการประเมิน (รูปแบบการนำเสนอสาระในรายงาน)
7. การกำหนดแนวทางการใช้ผลการประเมิน (การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน การกำหนด ยุทธวิธีการแก้ไขปัญหา การวางแผนการแก้ไขปรับปรุงการทำงาน)

กิจกรรมการตรวจสอบประเมินผลภายใน ตามแนวคิดของการประเมินที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน (School base evaluation) ประกอบด้วย การวางกรอบการประเมิน การจัดหา/ จัดทำ เครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความหมาย และการตรวจสอบ / ปรับปรุงคุณภาพการประเมิน ดังภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 กิจกรรมการตรวจสอบประเมินผลภายในที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

แต่ในทางปฏิบัติ สถานศึกษาแต่ละสังกัดกองสถานศึกษาไม่ได้ปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน สถานศึกษาสังกัดกองวิทยาลัยเทคนิคและกองวิทยาลัยอาชีวศึกษาหลายวิทยาลัยได้ใช้ระบบการประกันคุณภาพมาตรฐาน ISO 9000 มาใช้ดำเนินการ แต่กองการศึกษาอาชีพได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดแนวปฏิบัติเป็นเอกสารแนะนำการทำกิจกรรมการเตรียมความพร้อม เพื่อรับการประเมินคุณภาพการศึกษา เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2544 โดยใช้ขั้นตอนและกระบวนการประกันคุณภาพของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นแนวปฏิบัติ แต่ได้กำหนดมาตรฐานการอาชีวศึกษาขึ้นใช้เองเป็น 5 ด้าน คือ 1) ด้านนโยบาย 2) ด้านผู้เรียน 3) ด้านปัจจัย 4) ด้านกระบวนการ และ 5) ด้านมาตรฐานวิชาชีพ ซึ่งมี 99 ตัวชี้วัด โดยมีหลักการและระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

หลักการประกันคุณภาพการศึกษา มี 6 ข้อ คือ

1. การสร้างความมั่นใจและความพึงพอใจในคุณภาพการศึกษา
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการศึกษาของทุก ๆ ฝ่ายทั้งผู้ให้และผู้รับ
3. ความร่วมมือทางวิชาการขององค์กร บุคลากรในพื้นที่
4. การดำเนินงานเน้นคุณภาพในการปฏิบัติงานทุกระดับ ทุกขั้นตอน
5. การดำเนินงานสามารถติดตามตรวจสอบได้
6. การรายงานสู่สาธารณะชนและผู้เกี่ยวข้อง

ระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา มี 3 ขั้นตอน คือ

1. การควบคุมคุณภาพ

2. การตรวจสอบคุณภาพ

3. การประเมินคุณภาพ

มาตรฐานการประกันคุณภาพภายใน

1. จัดให้มีคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มอบหมายให้รับผิดชอบจัดทำกรอบการดำเนินงานตามมาตรฐานทุกด้าน จัดทำโครงการตามกรอบเสนอเข้าแผนปฏิบัติการของวิทยาลัย ในปีงบประมาณ 2545

2. จัดทำคู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นแนวทางการดำเนินงาน

3. จัดให้มีการจัดทำคู่มือประเมินคุณภาพมาตรฐานทุกด้าน รายงานผลการประเมินวางแผนปรับปรุงพัฒนาให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

4. จัดตั้งสำนักงานประกันคุณภาพมาตรฐานประจำสถานศึกษา

5. จัดทำ พัฒนาอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ สิ่งก่อสร้างให้สอดคล้องกับมาตรฐานคุณภาพ

6. พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศให้เอื้อต่อการเก็บข้อมูลประกันคุณภาพการศึกษา

7. พัฒนาระบบการบริหาร จัดการ การปฏิบัติงาน การจัดการเรียนการสอน การนิเทศ การปฏิบัติงานและการจัดการ

8. จัดให้มีระบบการตรวจติดตามที่มีประสิทธิภาพ

9. จัดทำรายงานความก้าวหน้า การประกันคุณภาพการศึกษาเสนอต่อผู้ปกครอง ชุมชน สถานประกอบการ และองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

10. จัดให้มีมาตรการในการรักษามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น โดยการกำกับ ติดตามคุณภาพภายในทุกปี และเตรียมการประเมินภายนอกทุก 5 ปี ต่อมารัฐบาลได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ทำให้มีสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเกิดขึ้นเป็นองค์กรหลักอีกองค์กรหนึ่งในกระทรวงศึกษาธิการ กรมอาชีวศึกษา (เดิม) จึงได้มีการจัดทำคู่มือการประกันคุณภาพภายในอาชีวศึกษา และจัดทำมาตรฐานการอาชีวศึกษาใหม่ เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติของตนเองขึ้น โดยได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้างานประกันคุณภาพการศึกษา เมื่อวันที่ 8-10 มกราคม 2547 ณ โรงแรมบางกอกพลาซ่า กรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยได้พิจารณา คู่มือการประกันคุณภาพการอาชีวศึกษาดังกล่าวแล้ว เห็นว่า มีขั้นตอนหรือระบบการประเมินที่คล้ายคลึงกับที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ เพียงแต่ระบบการประกันคุณภาพการอาชีวศึกษามีการแยกกระบวนการประเมินย่อยออกเป็น 13 ข้อ และผู้วิจัยได้ใช้ระบบการประกันคุณภาพภายในอาชีวศึกษาในการวิเคราะห์แนวทางและจัดทำเครื่องมือเป็นแบบสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา ด้วย

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมอาชีวศึกษา (2546 : 15-19) ได้กำหนดแนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อม ด้านบุคลากรและทรัพยากรอื่น ๆ รวมถึงการแต่งตั้งคณะทำงาน และกำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ

2. กลยุทธ์ในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

2.1 คณะกรรมการบริหารสถานศึกษากำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน

2.2 กระจายความรับผิดชอบให้ทุกคนมีส่วนร่วม

2.3 ส่งเสริมสนับสนุนอย่างต่อเนื่องด้วยการนิเทศให้คำแนะนำช่วยเหลือและให้ขวัญกำลังใจ

2.4 มีการกำกับ ติดตาม และรายงานความก้าวหน้าของผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

3. การศึกษาสภาพและผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

การประกันคุณภาพภายในไม่ใช่เป็นการทำงานที่เพิ่มภาระให้แก่บุคลากรใน สถานศึกษา แต่เป็นงานที่ต้องทำเป็นประจำ และถือเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานปกติที่ต้องมีการตรวจสอบ ประเมิน และพัฒนาปรับปรุงตนเองตลอดเวลา ซึ่งสถานศึกษาได้ทำอยู่แล้วแต่อาจ ไม่ได้จัดให้เป็นระบบ ดังนั้น ก่อนทำการประเมินจะต้องศึกษาสภาพและผลการดำเนินงานของสถานศึกษาว่า ปัจจุบันอยู่ในสภาพใด จุดใด ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ เพื่อเป็นฐานข้อมูลประกอบ การตัดสินใจ ว่า ควรวางแผนพัฒนาสถานศึกษาต่อไปอย่างไร

4. ทำความเข้าใจกับบุคลากรในสถานศึกษา

การประกันคุณภาพภายในนั้นจะต้องทำความเข้าใจกับบุคลากรทุกคน ในองค์กรให้เข้าใจตรงกันทั้งสภาพและผลการดำเนินงานของสถานศึกษาในช่วงที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน และทิศทางในการพัฒนาสถานศึกษาในอนาคต โดยยึดแผนพัฒนาสถานศึกษาเป็นหลัก และควรวิเคราะห์นโยบาย / โครงการของตนเองว่าสอดคล้องกับมาตรฐานการอาชีวศึกษามากน้อยเพียงใด

5. มาตรฐานการอาชีวศึกษาและตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการประเมินสถานศึกษาจะต้องแต่งตั้งบุคลากรทุกคนรับผิดชอบเพื่อประเมินสถานศึกษา ตามมาตรฐานการอาชีวศึกษาที่กำหนด เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงาน

6. การกำหนดกรอบการประเมิน เป็นการกำหนดแนวทางในการทำการประเมินภายในว่ามีกระบวนการดำเนินการอย่างไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบ และควรดำเนินการเมื่อใด

7. การกำหนดเกณฑ์การประเมิน เป็นการกำหนดเกณฑ์การตัดสินการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้ที่กำหนด ซึ่งต้องทำอย่างเปิดเผยและเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องได้มีส่วนในการพิจารณา กำหนดเกณฑ์การตัดสินที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา
8. การกำหนดวิธีการที่ใช้ในการประเมิน เป็นการออกแบบวิธีการเก็บข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินและแหล่งผู้ให้ข้อมูล
9. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการกำหนดแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูล และการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
10. การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของสถานศึกษา เป็นการนำผลการประเมินมาใช้วิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของสถานศึกษา ซึ่งจะได้อะไรที่ช่วยในการหาแนวทางการพัฒนาตนเองในส่วนที่ต้องแก้ไข โดยการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา
11. แนวทางการพัฒนาสถานศึกษา เป็นการหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา โดยสถานศึกษาคควรหาทางช่วยตนเองก่อน ในการนี้การแก้ปัญหาอยู่นอกเหนือความสามารถของสถานศึกษาก็อาจหาแนวทางอื่น เช่น การขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง
12. การทำรายงานการประเมินผลงานเอง เป็นการจัดทำรายงานการประเมินผลตนเองให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ เพื่อแสดงความรับผิดชอบในการจัดการศึกษา และพร้อมได้รับการตรวจสอบการประเมินภายนอกเพื่อประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานยิ่งขึ้น
13. การใช้ประโยชน์จากการประเมินตนเอง เป็นการนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาปรับปรุงตนเองสำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนักเรียน ครู-อาจารย์ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง หรือใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจวางแผนพัฒนาสถานศึกษาต่อไป

8. การสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา

จากการศึกษาระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาหรือการติดตามตรวจสอบ ทบทวนการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานและนักวิชาการแล้ว พอสรุปเป็น ตารางสังเคราะห์เพื่อนำไปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ได้ดังตาราง 1

ตาราง 1 ตารางสังเคราะห์ระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาของหน่วยงานและ
นักวิชาการต่าง ๆ

	สทศ	สพช	สศ	อส	ท	สรม	วก	สัมฤทธิ์	รวม
1. การเตรียมความพร้อม									
- สร้างความตระหนัก		/							1
- ดำรงการรับรู้		/							1
- สร้างความเข้าใจร่วมกัน		/							1
- สร้างจิตสำนึกที่ถูกต้อง		/							1
- กำหนดรูปแบบวิธีการสร้างความรู้									
ความเข้าใจให้แก่บุคลากร	/	/	/	/	/			/	6
- ด้านทรัพยากรอื่น ๆ เช่น งบ									
ประมาณ, อาคาร, เครื่องมือ, อุปกรณ์	/			/					2
- การแต่งตั้งคณะกรรมการทำงาน	/		/	/	/			/	5
- การศึกษาสภาพและผลการดำเนินงาน									
งานของสถานศึกษา	/	/		/					3
- ทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและผล									
การดำเนินงานของสถานศึกษาให้กับ									
บุคลากร	/	/	/	/			/		5
- การจัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน		/			/		/		2
- วิเคราะห์ความสัมพันธ์ภารกิจของ									
โรงเรียนกับมาตรฐานการศึกษาและ									
ธรรมนูญโรงเรียน		/							1
2. การวางแผนการประเมินตนเอง									
- กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน	/	/	/	/			/		5
- มาตรฐานและตัวบ่งชี้	/		/	/		/	/		5
- กำหนดกรอบการประเมิน	/	/	/	/				/	5
- กำหนดเกณฑ์การประเมิน	/	/	/	/		/			5
- กำหนดกระบวนการวิธีการประเมิน	/	/	/	/	/		/	/	7
- กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	/		/	/	/				4
- กำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	/		/	/	/				4
- กำหนดผู้ประเมิน/บทบาทหน้าที่		/	/		/				3
- กำหนดเครื่องมือการประเมิน	/	/	/	/	/			/	6
- กำหนดระยะเวลากำกับ ติดตาม		/	/	/	/	/		/	6

ตาราง 1 (ต่อ)

	สกศ	สพช	สศ	อส	ท	สรม	วก	สัมฤทธิ์	รวม
- วิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของ									
สถานศึกษา	/	/		/					3
- การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง					/				1
- ให้การนิเทศน์คำแนะนำและขวัญ									
กำลังใจ					/				1
3 การประเมินตนเอง / กักตบ ดิจตาม									
ตรวจสอบ ทบทวน		/	/		/	/	/	/	6
- การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล		/	/		/		/		4
- การสรุปผลการประเมิน	/			/	/		/		4
4. การทำรายงานผลการประเมินตนเอง									
และการเผยแพร่	/	/	/	/	/	/	/	/	8
5. การนำผลการประเมิน ไปใช้แก้ไข									
ปรับปรุงงานและวางแผนพัฒนา									
สถานศึกษา	/	/	/	/	/	/	/	/	8

สกศ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

วก : กรมวิชาการ

สพช : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ท : กองการศึกษาเทศบาล

สศ : กรมสามัญศึกษา

สรม : สถาบันราชภัฏ

อส : กรมอาชีวศึกษา

สัมฤทธิ์ : นายสัมฤทธิ์ กางเพ็ง

จากตาราง 1 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาของหน่วยงานและนักวิชาการแล้วเห็นว่า มีแนวทางในการนำไปปฏิบัติที่คล้ายคลึงกัน มีแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อยตามแต่ละหน่วยงานหรือนักวิชาการที่จะมุ่งเน้นในเรื่องใด แต่เมื่อผู้วิจัยนำมารวบรวมจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะงานและการบริหารของสถานศึกษาในปัจจุบันให้มากยิ่งขึ้น ก็จะได้แนวทางการพัฒนาระบบที่ใกล้เคียงกับการพัฒนาระบบการประเมินตนเองของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยแนวทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 ควรมีการดำเนินงาน

เป็น 5 ขั้นตอน รวม 33 รายการ แต่เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงของเนื้อหาแล้ว มีความเห็นว่าให้เพิ่มรายการในขั้นตอนต่าง ๆ อีก 4 รายการเป็น 37 รายการ คือ

1. การเตรียมความพร้อม เป็นแนวทางการเตรียมการให้มีความพร้อมที่จะดำเนินงาน การประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา ได้แก่ การสร้างความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ แรงจูงใจให้กับบุคลากรทุกคน การเตรียมความพร้อมด้านงบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ การศึกษา สภาพและผลการดำเนินงานของสถานศึกษา การชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและผลการดำเนินงาน และการแต่งตั้งคณะทำงานพร้อมกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ

2. การวางแผนการประเมินตนเอง เป็นแนวทางการเตรียมการดำเนินงานไว้ล่วงหน้า เพื่อจะทำให้งานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน การกำหนดกรอบการประเมิน กระบวนการและวิธีการประเมิน มาตรฐานและตัวชี้วัด เกณฑ์การประเมิน แหล่งข้อมูลเครื่องมือ วิธีเก็บข้อมูล วิธีวิเคราะห์ข้อมูล ผู้รับผิดชอบในการประเมิน และการกำหนดระยะเวลากำกับติดตาม

3. การประเมินตนเอง เป็นแนวทางการลงมือปฏิบัติ ตรวจสอบ ทบทวน หรือประเมิน ผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ได้แก่ การประชุมแบ่งงาน มอบหมายหน้าที่ การเก็บรวบรวม ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและทบทวน การสรุปผลการประเมิน และการทบทวน ปรับปรุงแก้ไขระบบการประเมิน

4. การทำรายงานและการเผยแพร่ เป็นแนวทางการเขียนรายงานสรุปผลการตรวจสอบ ทบทวนหรือการประเมินตนเอง โดยออกแบบการทำรายงาน กำหนดรูปแบบการเผยแพร่ กำหนด ช่วงเวลาเผยแพร่ กำหนดผู้รับผิดชอบ ส่งรายงานให้ต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจน เผยแพร่ให้สาธารณชนทราบ

5. การใช้ประโยชน์จากการประเมินตนเอง เป็นแนวทางการนำผลการประเมินไปใช้ ประโยชน์เพื่อแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานของสถานศึกษาให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดและ สูงขึ้นเป็นลำดับ และจัดทำเป็นสารสนเทศใช้ในการวางแผนพัฒนาสถานศึกษาต่อไป

9. สถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3

สถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 ได้จัดตั้งขึ้นตามประกาศกรมอาชีวศึกษา ลงวันที่ 17 กรกฎาคม 2545 เรื่อง จัดตั้งสถาบันการอาชีวศึกษา ซึ่งประกอบด้วยสถานศึกษาสังกัดกรม อาชีวศึกษาในจังหวัดอ่างทอง สิงห์บุรี และพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคอ่างทอง วิทยาลัยการอาชีวศึกษาพิเศษชัยชาญ วิทยาลัยการอาชีพโพธิ์ทอง วิทยาลัยเทคนิคสิงห์บุรี วิทยาลัยเทคนิค สิงห์บุรีแห่งที่ 2 วิทยาลัยอาชีวศึกษาสิงห์บุรี วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสิงห์บุรี วิทยาลัย

การอาชีพอินทร์บุรี วิทยาลัยเทคนิคพระนครศรีอยุธยา วิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมการต่อเรือพระนครศรีอยุธยา วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศูนย์ศิลปาชีพบางไทร วิทยาลัยสารพัดช่างพระนครศรีอยุธยา วิทยาลัยการอาชีพเสนา วิทยาลัยการอาชีวะมหาราช และวิทยาลัยเทคนิคอุตสาหกรรมยานยนต์ โดยมีประวัติความเป็นมาที่เขียนโดย สุเทพ ภิรมย์ราช (2544 : 34-36) กล่าวว่า แต่เดิมสถานศึกษาสังกัด กรมอาชีวศึกษา ได้มีการจัดกลุ่มสถานศึกษาเป็นการภายในเพื่อประโยชน์ในการช่วยเหลือกันทางด้านวิชาการ ด้านการจัดกิจกรรม และด้านการบริหารมาแล้วหลายรูปแบบ โดยเริ่มแรกสมัย นายวิเวก ปางพุดพิงส์ เป็นอธิบดี ได้กำหนดระเบียบว่าด้วยการจัดกลุ่มสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา พ.ศ. 2525 ประกาศ ณ วันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2525 ตามประเภทสถานศึกษา ดังนี้

1. ประเภทวิชาเกษตรกรรม	4	กลุ่ม
2. ประเภทคหกรรม	5	กลุ่ม
3. ประเภทพาณิชยกรรม	5	กลุ่ม
4. ประเภทศิลปหัตถกรรม	1	กลุ่ม
5. ประเภทช่างอุตสาหกรรม	5	กลุ่ม
6. ประเภทสารพัดช่างและศูนย์ศึกษาอาชีวศึกษา	1	กลุ่ม

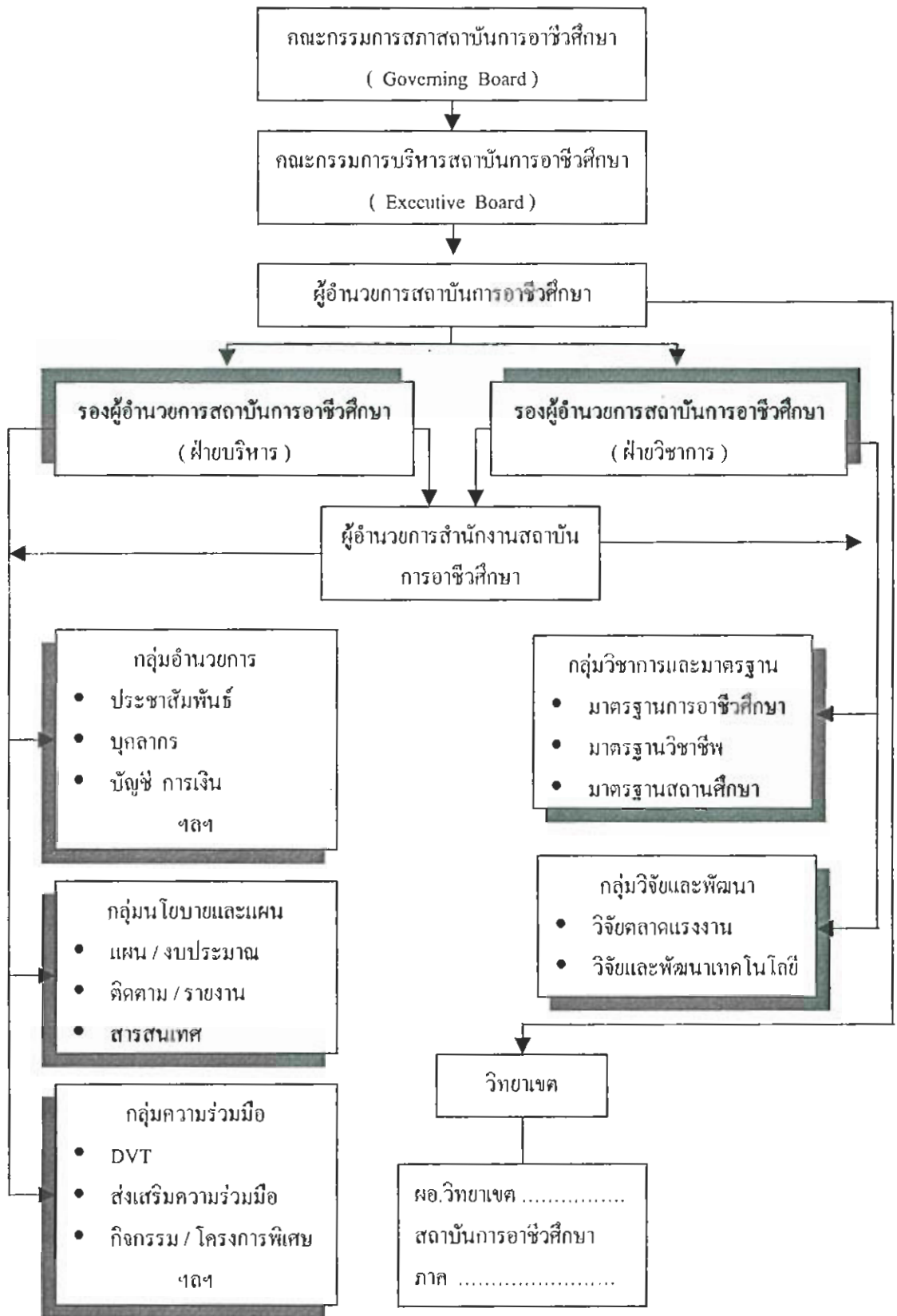
ต่อมาสมัยนายบุญเทียม เจริญยิ่ง เป็นอธิบดี มีการเปลี่ยนรูปแบบการรวมกลุ่ม โดยประกาศเป็นระเบียบกรมอาชีวศึกษา ว่าด้วย การจัดกลุ่มอาชีวศึกษาจังหวัดและกลุ่มอาชีวศึกษาภาค พ.ศ. 2533 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2533 มีลักษณะเช่นเดียวกับการจัดเขตพื้นที่การศึกษา คือ สถานศึกษาทุกประเภทวิชาที่มีสถานที่ตั้งอยู่ในจังหวัดเดียวกันรวมกลุ่มกัน เรียกว่า “อาชีวศึกษาจังหวัด (อศจ.)” เช่น อาชีวศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อาชีวศึกษาจังหวัดอ่างทองยกเว้น กรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น 2 อาชีวศึกษาจังหวัด คือ อาชีวศึกษากรุงเทพ และ อาชีวศึกษามหานคร รวมทั้งประเทศมี 77 อาชีวศึกษาจังหวัด และรวมหลาย ๆ จังหวัดในภาคเดียวกันเรียกว่า “อาชีวศึกษาภาค (อศภ.)” มีอยู่ 5 อาชีวศึกษาภาค ได้แก่ อาชีวศึกษาภาคเหนือ อาชีวศึกษาภาคกลาง อาชีวศึกษาภาคตะวันออก อาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และอาชีวศึกษาภาคใต้

ปัจจุบันได้มีการปฏิรูประบบราชการ ได้มีพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 3 ตุลาคม 2545 ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 โดยรวมกระทรวงศึกษาธิการ ทบวง มหาวิทยาลัย และสภาการศึกษาแห่งชาติเข้าด้วยกัน ยังคงใช้ชื่อ “กระทรวงศึกษาธิการ” เช่นเดิม โดยแบ่งโครงสร้างการบริหารงานออกเป็น 5 สำนักงาน คือ สำนักงานปลัดกระทรวง สำนักงาน

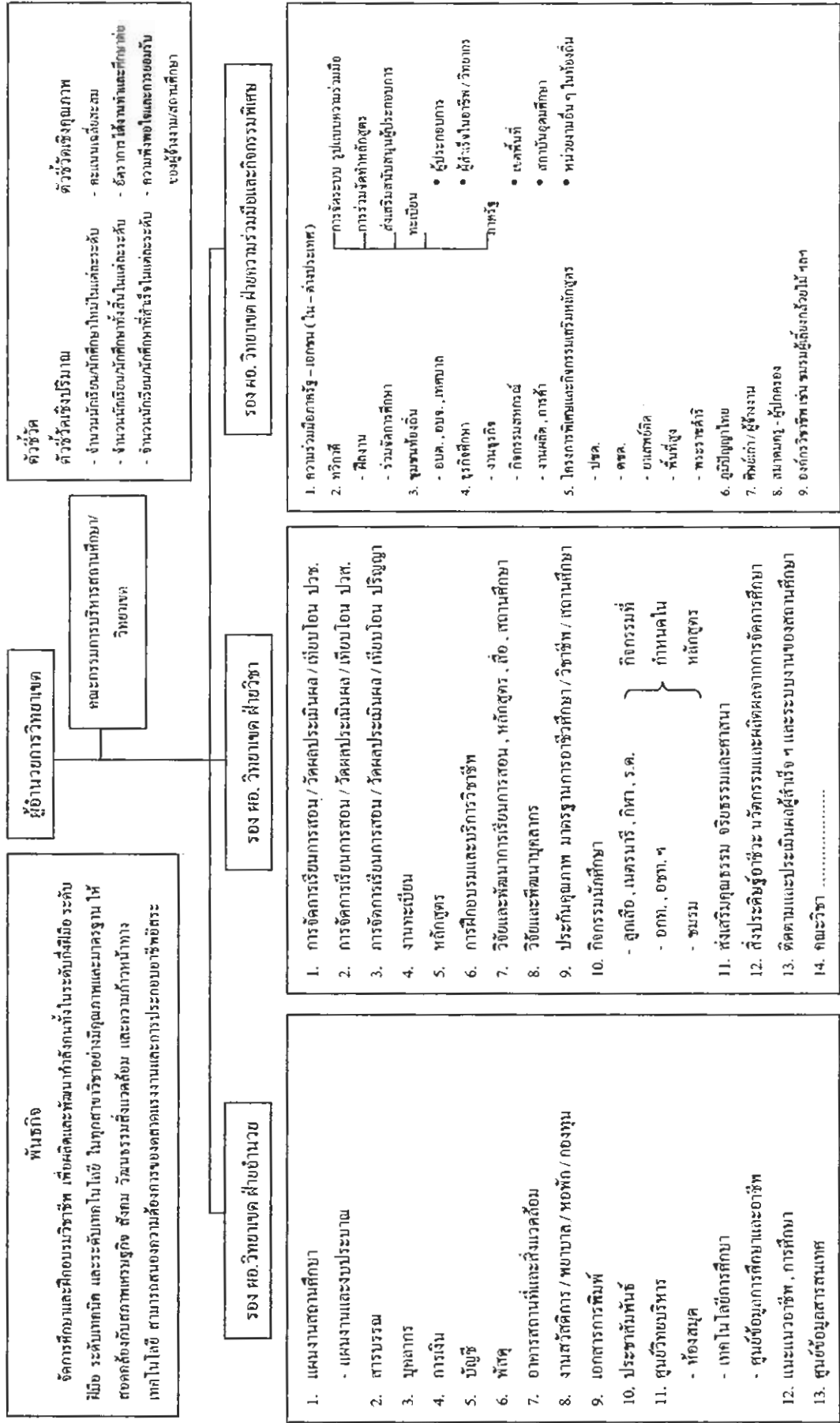

เลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้มีการจัดเขตพื้นที่การศึกษา ทดลองใช้เพื่อเตรียมความพร้อมระหว่างรอพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา โดยรวมสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 413 วิทยาลัยแบ่งออกเป็น 28 เขตพื้นที่ เขตพื้นที่หนึ่งจะมี 2-3 จังหวัด ยกเว้นกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 2 เขตพื้นที่ ในแต่ละเขตพื้นที่จะมีสถานศึกษาทุกประเภทวิชารวมกลุ่มกันดำเนินการทางด้านการบริหาร เรียกกลุ่มสถานศึกษาในแต่ละเขตพื้นที่ว่า “สถาบันการอาชีวศึกษา” จึงมีทั้งสิ้น 28 สถาบันการอาชีวศึกษา มีผู้บริหารสถาบันและโครงสร้างการบริหารงานดังภาพประกอบ 7-8

ภาพประกอบ 7 แผนภูมิโครงสร้างสถาบันการอาชีวศึกษา

พันธกิจ
จัดการเรียนและฝึกอบรมวิชาชีพ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนทั้งในระดับที่มีฝีมือ ระดับมัธยมศึกษา และระดับเทคโนโลยี ในทุกสาขาวิชาอย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สามารถสนองความต้องการของตลาดแรงงานและการประกอบอาชีพอิสระ

ผู้อำนวยการวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา/วิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

คณบดี
คณบดีวิชาศึกษาศาสตร์
- จำนวนมัธยมศึกษาในในแต่ละระดับ
- จำนวนมัธยมศึกษาทั้งถึงในแต่ละระดับ
- จำนวนมัธยมศึกษาที่สำเร็จในแต่ละระดับ
- จำนวนมัธยมศึกษาที่สำเร็จในแต่ละระดับ
ของใช้งาน/สถานศึกษา

รอง ผอ. วิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

รอง ผอ. วิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

รอง ผอ. วิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

- แผนงานและงบประมาณ
- สารบรรณ
- บุคลากร
- การเงิน
- บัญชี
- พัสดุ
- อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
- งานสวัสดิการ / พยาบาล / หอพัก / กองทุน
- เอกสารพิมพ์
- ประชาสัมพันธ์
- ศูนย์วิทยบริการ
 - ห้องสมุด
 - เทคโนโลยีการศึกษา
 - ศูนย์ข้อมูลการศึกษาและอาชีพ
- แนะแนวอาชีพ, การศึกษา
- ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศ

- การจัดการเรียนการสอน / ผลิตประเมินผล / เทียบโอน ปวช.
- การจัดการเรียนการสอน / ผลิตประเมินผล / เทียบโอน ปวศ.
- การจัดการเรียนการสอน / ผลิตประเมินผล / เทียบโอน ปริญญา
- งานทะเบียน
- หลักสูตร
- การฝึกอบรมและบริหารวิชาชีพ
- วิจัยและพัฒนาการเรียนการสอน, หลักสูตร, สื่อ, สถานศึกษา
- วิจัยและพัฒนาบุคลากร
- ประกันคุณภาพ มคอ.3 การจัดการอาชีวศึกษา / วิชาชีพ / สถานศึกษา
- กิจกรรมนักศึกษา
 - ลูกเสือ, เชนรมณ์, กีฬา, ร.ด.
 - อภท., อชท., ฯ
 - ชมรม
- ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและศาสนา
- สัมพันธภาพระหว่าง ศึกษานิเทศก์จากภาคการศึกษา
- ติดตามและประเมินผลผู้สำเร็จ ฯ และระบบงานของสถานศึกษา
- คณะวิชา

- ความร่วมมือภาครัฐ - เอกชน (ใน - ต่างประเทศ)
- ทรัพย์สิน
 - การร่วมจัดทำหลักสูตร
 - ส่งเสริมสนับสนุนผู้ประกอบการ
 - ทะเบียน
- ชุมชนท้องถิ่น
 - อบต., อบจ., เทศบาล
- ธุรกิจ
 - การร่วมลงทุน
 - งานผลิต, การค้า
- โครงการพิเศษและกิจกรรมเสริมหลักสูตร
 - ปศด.
 - ดศล.
 - ยสพช.ลัด
 - พื้นที่สูง
 - พระราชดำริ
 - อุบัติภัยไทย
 - ศิษย์เก่า / ผู้จ้างงาน
 - สมาคมครู - ผู้ปกครอง
 - องค์การวิชาชีพ เช่น ชมรมผู้เลี้ยงกล้วยไม้ ฯลฯ

ภาพประกอบ 8 แผนภูมิโครงสร้างตำแหน่งผู้บริหารในสถานศึกษา / วิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาและการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยแบ่งออกเป็นงานวิจัยในประเทศไทยและงานวิจัยในต่างประเทศดังนี้

งานวิจัยในประเทศไทย

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาและการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาภายในประเทศไทย พบว่าได้มีผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าว พอสรุปได้ดังนี้

อมรวิชัย นาคทรพรพ (2543 : 89, 107, 125, 143) ได้เสนอรายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาติดตามผลการประกันคุณภาพการศึกษาและรับรองมาตรฐานการอุดมศึกษา โดยเฉพาะด้านระบบและกลไกการประกันคุณภาพของสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา ปรากฏผลดังนี้

1. วิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวนร้อยละของการดำเนินมาตรการประกันคุณภาพด้านระบบและกลไกประกันคุณภาพ พบว่า มีการจัดประชุมสัมมนาระดับสถาบันเรื่องการประกันคุณภาพร้อยละ 70.6 รองลงไปมีการตั้งคณะกรรมการการประกันคุณภาพระดับสถาบันร้อยละ 67.6 สำหรับการจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบงานประกันคุณภาพเป็นการเฉพาะ การจัดทำคู่มือ/แนวปฏิบัติในการประเมินคุณภาพระดับสถาบัน การจัดทำดัชนีบ่งชี้คุณภาพในงานด้านต่าง ๆ ระดับสถาบัน มีการดำเนินการร้อยละ 55.9 และมีการดำเนินการน้อยคือการตั้งผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ร่วมในคณะกรรมการประกันคุณภาพ มีเพียงร้อยละ 32.4

2. วิทยาลัยเทคนิค จำนวนร้อยละของการดำเนินมาตรการประกันคุณภาพ ด้านระบบและกลไกประกันคุณภาพ พบว่า มีการจัดประชุมสัมมนาระดับสถาบันเรื่องการประกันคุณภาพร้อยละ 55.2 รองลงไปมีการตั้งคณะกรรมการการประกันคุณภาพระดับสถาบัน การจัดทำคู่มือ/แนวปฏิบัติในการประเมินคุณภาพระดับสถาบัน มีการดำเนินการร้อยละ 46.6 ส่วนการจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบงานประกันคุณภาพเป็นการเฉพาะมีร้อยละ 37.9 สำหรับการจัดทำดัชนีบ่งชี้คุณภาพในงานด้านต่างๆ ระดับสถาบันและการตั้งผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกร่วมในคณะกรรมการประกันคุณภาพ มีการดำเนินการร้อยละ 29.3 และ 27.6 ตามลำดับ

3. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี จำนวนร้อยละของการดำเนินมาตรการประกันคุณภาพด้านระบบและกลไกประกันคุณภาพ พบว่า มีการสนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อการดำเนินงานประกันคุณภาพร้อยละ 69.2 รองลงไปมีการประชาสัมพันธ์เรื่องการประกันคุณภาพระดับสถาบัน การจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบงานประกันคุณภาพเป็นการเฉพาะ มีการดำเนินการร้อยละ 53.8 การจัดประชุมสัมมนาระดับสถาบันเรื่องการประเมินคุณภาพมีร้อยละ 46.2 ส่วนการจัดทำคู่มือ/

แนวปฏิบัติในการประเมินคุณภาพระดับสถาบัน การจัดทำดัชนีบ่งชี้คุณภาพในงานด้านต่าง ๆ ระดับสถาบัน กำหนดให้หน่วยงานภายในมีการตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพขึ้นเพื่อประสานกับคณะกรรมการระดับสถาบัน และมีการกำหนดให้หน่วยงานภายในมีการรายงานผลการดำเนินงานประกันคุณภาพให้ทราบในเวลาที่กำหนด ร้อยละ 30.8 เท่ากัน และมีการตั้งผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกร่วมเป็นคณะกรรมการประกันคุณภาพ มีการดำเนินการน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 7.7

4. วิทยาลัยการอาชีพ จำนวนร้อยละของการดำเนินมาตรการประกันคุณภาพด้านระบบและกลไกประกันคุณภาพ พบว่า มีการกำหนดให้หน่วยงานภายในมีการรายงานผลการดำเนินงานประกันคุณภาพให้ทราบภายในเวลาที่กำหนด มีการสนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อการดำเนินงานประกันคุณภาพและมีการประชาสัมพันธ์เรื่องการประกันคุณภาพ สูงถึงร้อยละ 77.8 เท่ากัน รองลงไปมีการจัดทำคู่มือ/แนวปฏิบัติในการประเมินคุณภาพระดับสถาบันร้อยละ 66.7 ส่วนการจัดตั้งคณะกรรมการการประกันคุณภาพระดับสถาบัน การจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบงานประกันคุณภาพเป็นการเฉพาะ และมีการจัดประชุมสัมมนาระดับสถาบันเรื่องการประกันคุณภาพ มีการดำเนินการร้อยละ 55.6 เท่ากัน ส่วนการกำหนดให้หน่วยงานภายในมีการตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพขึ้นเพื่อประสานกับคณะกรรมการระดับสถาบัน มีการดำเนินการร้อยละ 33.3 และมีการตั้งผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกร่วมในคณะกรรมการประกันคุณภาพ การจัดทำดัชนีบ่งชี้คุณภาพในด้านต่าง ๆ ระดับสถาบัน พบว่า มีการดำเนินการเพียงร้อยละ 11.1 เท่านั้น

เข้มทอง สิริแสงเลิศ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ระบบการประกันคุณภาพของโรงเรียนเน้นการควบคุมการปฏิบัติงานตามสายการบังคับบัญชา และใช้ปฏิทินการศึกษาเป็นเกณฑ์วัดความสำเร็จ โดยมีการวางแผนปฏิบัติงานระยะ 1 ปี มากที่สุด ด้านการกำหนดเกณฑ์ และมาตรฐานของงาน การทบทวน การปรับปรุงการปฏิบัติงานยังไม่พบแบบแผนที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังพบว่าระบบการประกันคุณภาพยังขาดปัจจัยตามแนวทางของทฤษฎี รวม 3 ด้าน คือ 1) ระบบการวางแผนบุคลากรมีส่วนร่วมน้อย ไม่มีเป้าหมาย มาตรฐานและเกณฑ์การวัดที่ชัดเจน 2) ระบบควบคุมคุณภาพขาดการตรวจสอบจากภายนอก 3) ระบบการทบทวนและปรับปรุงการปฏิบัติงานขึ้นอยู่กับผู้รับอนุญาต บุคลากรไม่มีส่วนร่วมในด้านประสิทธิผลของระบบประกันคุณภาพการศึกษาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านคุณภาพกระบวนการบริหารโรงเรียน ด้านคุณภาพนักเรียน และด้านคุณภาพของการบริการ พบว่า ไม่มีโรงเรียนเอกชนแห่งใดมีประสิทธิภาพครบทั้ง 3 ด้าน

อนันต์ พิมพ์โค้ง (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาวิชาช่างอิเล็กทรอนิกส์ วิทยาลัยเทคนิค เขตการศึกษา 10 วิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบที่เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพ ได้แก่ หลักสูตร นักศึกษา ครู-อาจารย์ การเรียนการสอน สื่อการศึกษา อุปกรณ์การศึกษา ห้องสมุดและแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียน การบริการการศึกษา การบริหารงบประมาณ และกลไกการควบคุมมาตรฐานการศึกษาในวิทยาลัย

2. ตัวบ่งชี้คุณภาพที่จำเป็นต้องจัดให้มี ได้แก่ ระเบียบ ขั้นตอน และแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตร จำนวนชั่วโมงการสอนของครู-อาจารย์ การสำรวจความพึงพอใจของนายจ้างต่อผู้จบการศึกษา การที่นักศึกษาได้เรียนครบตามจำนวนคาบที่กำหนด ร้อยละของครูเกณฑ์และอุปกรณ์ที่มีตามเกณฑ์มาตรฐาน การนำวิธีการวิเคราะห์ข้อสอบมาใช้ในการวัดประเมินผล เกณฑ์มาตรฐานการวัดผล/วิธีการวัดผล และการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินตามโครงการ

3. ตัวบ่งชี้คุณภาพที่อาจจะมีหรือไม่มีก็ได้ ได้แก่ จำนวนปีโดยเฉลี่ยที่นักศึกษาใช้ในการเรียนจนจบการศึกษา ร้อยละของผู้ที่ผ่านการคัดเลือกที่มีผลการเรียน เรียนอยู่ในอันดับ 1 ใน 10 อัตราการลาออกของครู-อาจารย์ จำนวนครั้งของการใช้สื่อ และจำนวนชั่วโมงโดยเฉลี่ยของการใช้อุปกรณ์

สุวิมล ว่องวานิช (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยในเรื่อง การวิจัยและพัฒนาระบบการประเมินผลภายในของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่ามาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีลำดับความสำคัญและจำเป็นมากที่สุด 9 ตัวแรก ซึ่งสถานศึกษาทุกแห่งควรได้มีการตรวจสอบผลการดำเนินงานของตนเองก่อน ได้แก่ 1) ความสามารถในการวิเคราะห์ของผู้เรียน 2) สุขภาพกาย สุขภาพจิต สุขนิสัยของผู้เรียน 3) ทักษะการทำงานของผู้เรียน 4) คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน 5) ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน 6) การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและช่วยสังคมของผู้เรียน 7) คุณธรรม จริยธรรมของครู 8) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 9) ความสามารถของครูในการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และยังพบอีกว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่จะทำการประเมินตนเองโดยไม่เป็นระบบ บุคลากรไม่ได้มีส่วนร่วมในการประเมินผล และไม่ได้นำผลไปใช้ในการวางแผนบริหารหรือพัฒนาปรับปรุงการจัดการศึกษาตามหลักการที่ควรจะเป็น ครู-อาจารย์ ประมาณร้อยละ 88 รับรู้เรื่องร่างมาตรฐานการศึกษาที่จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ครู-อาจารย์ร้อยละ 95 ยินดีและเต็มใจที่จะมีส่วนร่วมในการประเมินผลภายใน และพร้อมที่จะเรียนรู้วิธีการทำการประเมินผลภายในโดยเนื้อหาสาระที่ครูมีความต้องการจำเป็น ต้องได้รับการพัฒนามากที่สุด 3 อันดับแรก คือ การแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูล การสร้างเครื่องมือ และการวิเคราะห์ข้อมูล

สุวิมล ราชชนบริบาล (2541 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษากระบวนการประกันคุณภาพทางการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ผลการวิจัย

พบว่าสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งได้มีการเผยแพร่หลักการและนโยบายเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาส่วนใหญ่มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบายเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถาบัน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาส่วนใหญ่มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบายของทบวงมหาวิทยาลัย มีรูปแบบกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา 3 รูปแบบคือ รูปแบบที่ 1 ประกอบด้วยระบบกำกับระบบสนับสนุนและระบบตรวจสอบ รูปแบบที่ 2 มีองค์ประกอบเช่นเดียวกับรูปแบบที่ 1 มีการเน้นที่การพัฒนาบุคลากรภายในสถาบันเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การประกันคุณภาพเป็นสิ่งสำคัญ รูปแบบที่ 3 มีการกำหนดกรอบแนวคิดเป็น ขั้นตอน แบ่งกระบวนการออกเป็น 5 ระยะคือ ระยะที่ 1 สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่บุคลากรของสถาบัน ระยะที่ 2 จัดตั้งสภาวิชาการขึ้นเป็นองค์กรหลักที่ดูแลเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ อำนวยการการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อทำหน้าที่ประสานงานนโยบายและจัดทำข้อเสนอ เกี่ยวกับหลักเกณฑ์หรือคู่มือสำหรับให้คณะวิชาถือเป็นแนวปฏิบัติ ระยะที่ 3 การนำนโยบายสู่แนวปฏิบัติและมีการออกเยี่ยมชมหน่วยงาน ระยะที่ 4 การปรับปรุงระบบ ระยะที่ 5 การดำเนินการการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ นอกจากนี้พบว่าสถาบันมีวิธีดำเนินงานในการจัดประชุมชี้แจงนโยบาย และแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบัน จัดตั้งคณะกรรมการการประกันคุณภาพของสถาบัน จัดตั้งหน่วยงาน/คณะ/และผู้รับผิดชอบ จัดทำคู่มือการประกันคุณภาพ กำหนดนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาและนำนโยบายสู่การปฏิบัติในระดับภาควิชา และกำหนดดัชนีบ่งชี้คุณภาพของมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค

นางนุช สุภาวัฒน์พันธ์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ในการประกันคุณภาพการศึกษา โดยการประยุกต์ใช้มาตรฐาน ISO 9000 สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ตัวบ่งชี้รวมในการประกันคุณภาพการศึกษาตามการประยุกต์ใช้มาตรฐาน ISO 9000 มี 4 ขั้นตอน 11 องค์ประกอบหลัก 18 องค์ประกอบย่อย และ 135 ตัวบ่งชี้ ซึ่งประกอบด้วย ขั้ววางมาตรฐานมี 2 องค์ประกอบหลัก 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การกำหนดนโยบาย/จุดเน้นของโรงเรียนมี 5 ตัวบ่งชี้ คุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์มี 1 ตัวบ่งชี้ ขั้นตอนเตรียมการผลิตมี 7 องค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การวางแผนมี 9 ตัวบ่งชี้ ความพร้อมของครูอาจารย์มี 11 ตัวบ่งชี้ ความพร้อมของผู้บริหารมี 14 ตัวบ่งชี้ การรับนักเรียนมี 3 ตัวบ่งชี้ การจัดหลักสูตรมี 4 ตัวบ่งชี้ อาคารสถานที่มี 4 ตัวบ่งชี้ ห้องสมุดและทรัพยากรในการเรียนรู้มี 18 ตัวบ่งชี้ และแหล่งงบประมาณมี 1 ตัวบ่งชี้ ขั้นตอนกระบวนการมี 1 องค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบย่อย ได้แก่การบริหารและการจัดการมี 6 ตัวบ่งชี้ การจัดการเรียนการสอนมี 10

ตัวบ่งชี้ภาระงานของครูอาจารย์มี 15 ตัวบ่งชี้ การพัฒนาครูอาจารย์มี 8 ตัวบ่งชี้ การส่งเสริมการเรียนรู้มี 6 ตัวบ่งชี้ และการจัดสรรงบประมาณมี 6 ตัวบ่งชี้ และชั้นผลผลิตมี 1 องค์ประกอบหลัก 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ นักเรียนที่จบการศึกษามี 6 ตัวบ่งชี้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมี 8 ตัวบ่งชี้

2. ตัวบ่งชี้รวมที่พัฒนาขึ้นมีความตรงโดยอันดับที่ของคะแนนตัวบ่งชี้รวมและอันดับที่ตามการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับมาก

งานวิจัยในต่างประเทศ

การศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาในต่างประเทศ พบว่า ได้มีผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านทำการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวพอสรุป ได้ดังนี้

บรู๊ค (Brooks. 1983 : 164) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การทดสอบวัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพและการส่งเสริมกระบวนการวางแผนทางการศึกษาพิเศษแก่นักเรียนในรัฐอินดิแอนาส พบว่า การกำหนดจุดมุ่งหมายและการส่งเสริมกระบวนการในการวางแผนการดำเนินงาน มีผลทำให้งานการประกันคุณภาพทางการศึกษาดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บราเธอร์ส (Brothers. 1984 : Abstract) ได้วิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการประเมินความเป็นเลิศของโครงการร่วมในมหาวิทยาลัย โดยใช้วิธีเทคนิคเดลฟาย ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีมติเป็นเอกฉันท์ จะได้เกณฑ์การประเมินตนเอง (Self-Evaluation) ถึงความเป็นเลิศจำนวน 155 เกณฑ์ จากนั้นทดสอบเกณฑ์ที่ได้โดยผู้บริหาร คณาจารย์และนักศึกษา จำนวน 730 คน พบว่ารูปแบบการประเมินตนเองในความเป็นเลิศที่ได้ สามารถนำไปดัดแปลงใช้กับสถานศึกษาอื่น ๆ ได้

บลูมิน (Blumin. 1988 : Abstract) ได้วิจัยศึกษามิติเกณฑ์และตัวบ่งชี้ในการประเมินคุณภาพของวิทยาลัยชุมชน โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ตอน คือ เริ่มแรกศึกษาเอกสารเพื่อกำหนดมิติในการประเมินคุณภาพ คือ ผลผลิตมูลค่าเพิ่มเนื้อหา โดยศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสารและรายงานการประเมินตนเองของสถาบัน ขึ้นตอนที่สองสัมภาษณ์อธิการของวิทยาลัย และคณะผู้บริหาร ขึ้นตอนที่สามเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยายและค่าสหสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า

1. การประเมินคุณภาพของสถาบันต้องใช้เกณฑ์หลายมิติ
2. ในการประเมินคุณภาพของวิทยาลัยชุมชนเกณฑ์ที่สำคัญมากคือ มิติด้านเนื้อหาและทรัพยากร ส่วนมิติที่สำคัญน้อยที่สุดคือ มูลค่าเพิ่ม
3. เกณฑ์ที่ผู้บริหารนำไปช่วยในการตัดสินใจมากที่สุด คือ เกณฑ์ผลิตผลน้อยที่สุด คือ มูลค่าเพิ่ม

4. ตัวบ่งชี้ในมิติด้านผลผลิต เนื้อหาและทรัพยากรถูกนำมาใช้มากที่สุด
5. เกณฑ์ในการชี้คุณภาพของสถาบันจะแตกต่างกันไปในแต่ละบริบท
6. ผู้บริหารจะมองคุณภาพในแต่ละด้านแตกต่างกัน ส่วนใหญ่แล้วจะมอง

คุณภาพในลักษณะของการดำเนินงานมากที่สุด

7. เมื่อพูดถึงคุณภาพของสถาบัน ส่วนใหญ่มักจะนึกถึงคุณภาพของผลิตผลและชื่อเสียงมากที่สุด

แพททีเซีย (Patricia, 1994 : 4-8) ได้ศึกษาการประเมินการก้าวไปสู่การประกันคุณภาพ การศึกษาและการควบคุมการปฏิบัติในประเทศเยอรมัน สวีเดน ฝรั่งเศส นิวซีแลนด์และออสเตรเลีย พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนในระบบการประกันคุณภาพการศึกษานั้น ซึ่งกลไกทางสังคมช่วยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในประเทศเยอรมันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาจากจังหวัดหนึ่งไปอีกจังหวัดหนึ่งการประกันคุณภาพการศึกษาและควบคุมการประเมินถือว่าการที่ชัดเจน ในประเทศสวีเดนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาในการประกันคุณภาพการศึกษจนถึงการประเมินครูในสถานศึกษาซึ่งต้องเกิดการพัฒนาอย่างชัดเจน ในประเทศฝรั่งเศสให้ความสำคัญและเชื่อถือกับการใช้ข้อสอบภายนอกโรงเรียนมีการควบคุมจากส่วนกลาง ในประเทศนิวซีแลนด์ให้ความสำคัญกับการประเมินจากบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา นำเอาระบบการทดสอบมาตรฐานกลาง ซึ่งอ้างอิงไปสู่การยอมรับที่เป็นมาตรฐาน และในประเทศออสเตรเลียมีการนำระบบการประเมินผลโดยใช้ข้อสอบมาตรฐาน มีการเตรียมการอย่างมีแบบแผนสู่การควบคุมคุณภาพและการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและการศึกษาขั้นสูงต่อไป

11. บทสรุป

จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าแต่เดิมสถานศึกษาส่วนใหญ่ได้มีการทำการประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองบ้างในบางเรื่อง แต่ยังไม่เป็นระบบไม่เป็นขั้นเป็นตอน บุคลากรก็ต่างคนต่างประเมิน ไม่มีการวางแผนประเมินร่วมกันเป็นคณะเป็นทีม และไม่ค่อนข้างได้นำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนปรับปรุงการดำเนินงานหรือพัฒนาการเรียนการสอนอย่างจริงจัง เป็นการประเมินเพียงเพื่อจัดทำรายงานเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องหรือหน่วยงานต้นสังกัดได้ทราบเท่านั้น

ต่อมาเมื่อมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา จึงได้มีการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาของหน่วยงานต่าง ๆ ขึ้นซึ่งจากการวิจัยพบว่า สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดส่วนใหญ่ (มากกว่าร้อยละ 50) มีการจัดประชุมสัมมนาชี้แจงทำความเข้าใจเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาให้กับบุคลากรของ

ตนเองแล้ว มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพและเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ มีการกำหนดระยะเวลารายงานผลการดำเนินงานจัดงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์สนับสนุน แต่ยังมีอีกหลายกิจกรรมที่สถานศึกษาดำเนินการไปได้ค่อนข้างน้อย (น้อยกว่าร้อยละ 50) ได้แก่ การแต่งตั้งหน่วยงานรับผิดชอบเป็นการเฉพาะ การจัดทำคู่มือ/แนวการปฏิบัติงาน การจัดทำเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล การกำหนดเกณฑ์ชี้วัด การแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกร่วมเป็นกรรมการประเมิน การทำการประเมินโดยคณะกรรมการ การจัดทำรายงานการประเมินตนเอง และการนำผลการประเมินไปใช้ในการวางแผนแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานหรือพัฒนาสถานศึกษา

การที่จะทำให้การดำเนินการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาประสบผลสำเร็จได้จะต้องมีการวางแผนและปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การเตรียมบุคลากรให้มีความพร้อม เพราะจะเป็นตัวขับเคลื่อนงานให้ดำเนินไป โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นผู้มีอิทธิพลสูงสุดซึ่งจะต้องให้ความสำคัญเอาใจใส่กับเรื่องนี้อย่างจริงจัง บุคลากรทุกคนก็จะต้องให้ความร่วมมือรับรู้ปัญหาสภาพการดำเนินงานของสถานศึกษาร่วมกันและร่วมกันแก้ไขปัญหา ทำงานเป็นทีม นอกจากนี้จะต้องกำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้ชัดเจนโดยความร่วมมือของบุคลากรทุกคน ทำการสำรวจสภาพบริบทของสถานศึกษาเพื่อนำมาวิเคราะห์กำหนดเป็นเป้าหมายของสถานศึกษา แล้ววางแผนการดำเนินงานตลอดจนจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน แล้วลงมือปฏิบัติตามแผนที่กำหนด มีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง เนื่อง ตลอดจนนำผลที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุงพัฒนาสถานศึกษาให้เจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น ไป

ดังนั้น แนวทางทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้เป็น 5 ขั้นตอน รวม 33 รายการ และเมื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงของเนื้อหาแล้วเห็นว่าควรเพิ่มเติมในขั้นตอนต่าง ๆ อีก 4 รายการ โดยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน รวม 37 รายการ คือ

1. การเตรียมความพร้อม มีจำนวน 8 รายการ ได้แก่

- 1.1 การสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักให้กับบุคลากรทุกคน
- 1.2 สร้างเจตคติที่ดีต่อการประเมิน
- 1.3 สร้างแรงจูงใจ
- 1.4 การเตรียมความพร้อมด้านปัจจัยอื่น ๆ เช่น งบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ *
- 1.5 การศึกษาสภาพและผลการดำเนินงานของสถานศึกษา
- 1.6 การชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและผลการดำเนินงานของสถานศึกษา
- 1.7 การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ

- 1.8 กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ
2. การวางแผนการประเมินตนเอง มีจำนวน 12 รายการ ได้แก่
 - 2.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน
 - 2.2 การกำหนดกรอบการประเมิน
 - 2.3 การกำหนดกระบวนการและวิธีการประเมิน
 - 2.4 การกำหนดมาตรฐาน
 - 2.5 การกำหนดตัวชี้วัด
 - 2.6 การกำหนดเกณฑ์การประเมิน
 - 2.7 การกำหนดแหล่งข้อมูล
 - 2.8 การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ประเมิน
 - 2.9 การกำหนดวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.10 การกำหนดวิธีวิเคราะห์ข้อมูล
 - 2.11 การกำหนดผู้รับผิดชอบแต่ละมาตรฐาน
 - 2.12 การจัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน*
3. การประเมินตนเอง มีจำนวน 6 รายการ ได้แก่
 - 3.1 การประชุมแบ่งงานและมอบหมายหน้าที่
 - 3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล / ดำเนินการประเมินตนเอง
 - 3.3 การกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและทบทวน
 - 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล
 - 3.5 การสรุปผลการประเมิน
 - 3.6 การทบทวนปรับปรุงแก้ไขระบบการประเมิน
4. การทำรายงานและการเผยแพร่ มีจำนวน 7 รายการ ได้แก่
 - 4.1 กำหนดผู้รับผิดชอบการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง
 - 4.2 การออกแบบการทำรายงานการประเมินตนเอง
 - 4.3 การกำหนดรูปแบบในการเผยแพร่
 - 4.4 การกำหนดช่วงเวลาในการเผยแพร่*
 - 4.5 การรายงานต้นสังกัด
 - 4.6 การรายงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - 4.7 การเผยแพร่สาธารณชน

5. การนำผลการประเมินไปใช้
 - 5.1 ประชุมชี้แจงผลการประเมินให้บุคลากรทุกคนเข้าใจ*
 - 5.2 นำผลการประเมินไปใช้แก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานของสถานศึกษา
 - 5.3 จัดทำเป็นสารสนเทศฐานข้อมูล
 - 5.4 นำสารสนเทศไปใช้วางแผนพัฒนาสถานศึกษาปีต่อ ๆ ไป
- * หมายถึง รายงานที่ผู้ทรงคุณวุฒิให้เพิ่มเติมจากที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้